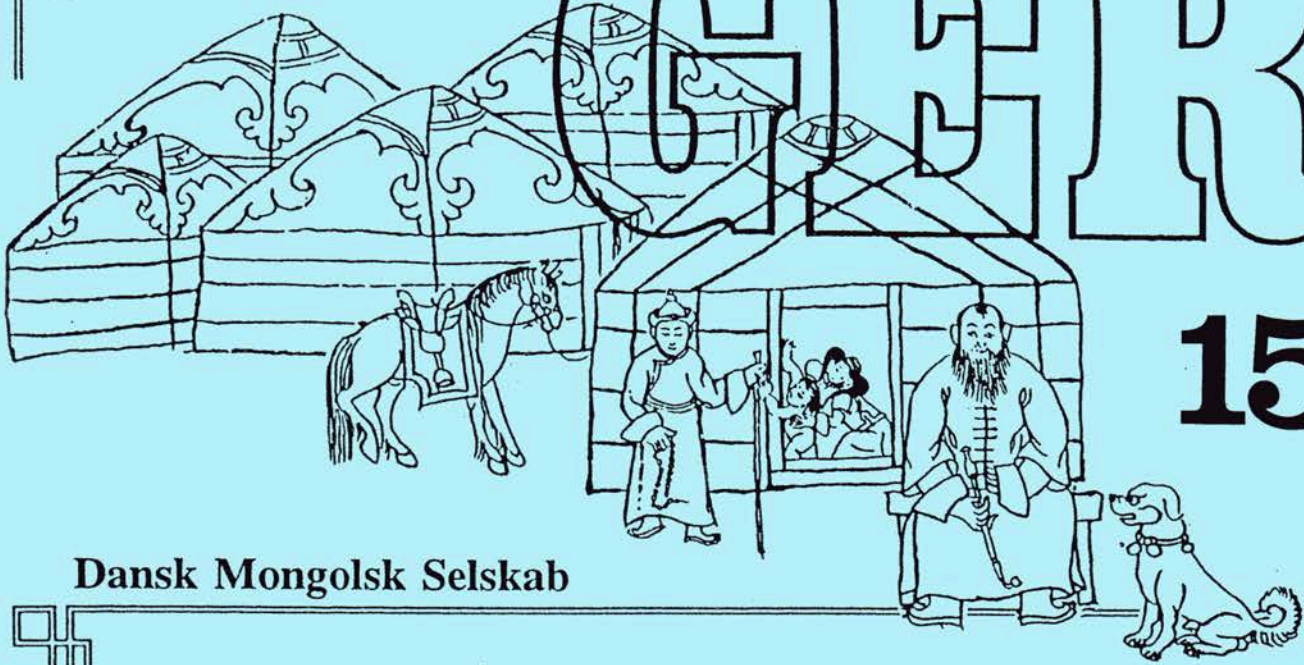

1995

GAER

15

Dansk Mongolsk Selskab

Nr. 15 - 6. årgang oktober 1995

Tidsskriftet GER udgives af **Dansk Mongolsk Selskab** og er selskabets medlemsblad.

Redaktion: Rolf Gilberg (ansvarshavende), Bulgan Njama, Gudrun Lefmann, Jan Koed og Bent Gynther. Artiklernes synspunkter repræsenterer den enkelte forfatters holdninger, og deles nødvendigvis ikke af redaktionen. Indlæg uden forfatterangivelse er produceret af redaktionen.

GER(16) er ekstranummer og udkommer december 1995 med indholdsfortegnelse til de første 15 numre af GER samt revideret bogliste, selskabets vedtægter, medlemsliste og praktiske oplysninger. GER(17) udkommer februar 1996.

Dansk Mongolsk Selskabs bestyrelse består af:

Formand Rolf Gilberg, sekretær Bulgan Njama, kasserer Leif Petersen, Søren Haslund-Christensen, Klaus Ferdinand, Jan Koed, Bent Gynther og Gudrun Lefmann.

Selskabets sekretariat:

Fuglebo 2, 2000 Frederiksberg
Telefon: 3833 2106
Postgiro: 784-1582

Medlemskontingent:

100 kroner pr. kalenderår.

Dansk Mongolsk Selskabs formål er:

(a) at fremme og udbrede kendskabet i Danmark til mongolerne og deres kultur, især i mongolernes

kerneområde i Mongoliet, Kina og Rusland.

(b) at udgive skrifter om mongolerne.

(c) at være samlingsorgan for personer, der interesserer sig for mongoler og deres forhold.

(d) at fremme og udvikle forbindelserne mellem befolkningen i Danmark og mongolerne.

(e) at støtte kulturelt arbejde blandt mongoler og skabe forbindelser mellem videnskabelige, kulturelle, faglige og folkelige organisationer i de respektive lande.

Fra redaktionen

Den opmærksomme læser vil straks have opdaget, at Bulgan Njama's artikel om nomader i GER(14) var et genoptryk af samme artikel bragt i GER(11). Denne fejl skyldes udelukkende, at den stressede chefredaktør i sommerheden fik solstik og undlod at bruge indersiden af hovedet. Redaktionen beklager det skete.

Forsiden

Nogle heste står bundet til en høj snor spændt ud mellem 2 pæle. Et par af dem er opsadlet, parate til at blive sprunget på af en mongolsk hyrde og styrte ud over steppen efter en flok dyr, som er kommet for langt væk.

Foto: Elsebeth Andersen, 1995.

ISSN Nr: 0905-9504

Mongolske notater

Gæster fra Mongoliet

Fra 1. oktober til 15. december 1995 får Nationalmuseet besøg af 2 medarbejdere fra Nationalmuseet i Ulaanbaatar. Begge er kvinder midt i 30'erne. Dueersusea Enkhchinieg er etnograf og Dashdendev Bumaa er historiker. Deres ophold betales af DANIDA. Formålet med deres besøg i Danmark er at studere museologi og lære mere om udstillingsteknik og konservering. De vil så vidt muligt deltage i Dansk Mongolsk Selskabs møder.

Forlængelse af udstilling

Nationalmuseets temaudstilling "Mongolerne - steppens nomader" er forlænget til og med søndag 3. marts 1996. Hvis det vil være muligt, vil man forsøge yderligere forlængelse, men frem til 3. marts er udstillingen sikret. Når udstillingen er forbi, vil tingene blive anbragt på magasin, og sandsynligvis ikke fremkomme i samme form de første 10-20 år. Man skal altså er par årtier ind i det næste årtusinde, før de mongolske samlinger i deres helhed igen vil blive synlige i en samlet udstilling.

Det er dog planen, at publicere hele den mongolske samling i Carlsberg Fondets nomadeprojekt serie. Indtil nu er udkommet Henny Harald Hansen's "Mongol Costumes" og Martha Boyer's "Mongol Jewellery". Det forventes, at der også kommer bind, der handler om "Mongol Nomads", "Mongol Religion" og "Mongol Music".

Mongolernes agtelse af hunde

Lige siden meget gammel tid lærte mongolerne ikke at slå hunde eller slå hunde ihjel, idet det efter de gamle mongolers opfattelse kunne bringe ulykke. I gamle skrifter som "Mongol Oirads Love", "Khalkas Orden", med mere er der bestemmelser mod at slå hunde ihjel. Mongolerne betragtede hundene som et dyr, der lever, hvor der findes lykke. Den er en beskytter af familiernes velvære og økonomiske grundlag: dyrene. Derfor blev hundene betragtet som et medlem af familien. Hundene blev ofte sammenlignet med de øvrige stærke dyr i dyreverdenen som symbol på mongolernes store respekt for og kærlighed til hunden. Dens styrke og kraft sammenlignede man med tigeren, dens udseende med den mangtfulde løve, dens hurtighed med den hurtige kondor, og dens aggressive optræden blev sammenlignet med dragens.

Det er en interessant opdagelse, at mongolerne allerede meget tidligt dresserede hundene til forskellige formål. Blandt de nyfødte hvalpe blev de bedste udvalgt. Til familieoverhovedet, der ejer den voksne hund, overrakte man en hadak og moderhunden gav man kogte ris. Derefter satte man et særligt mærke på hvalpen for at skelne den fra resten af flokken ved den senere afhentning.

For at være med i rækken af de gode hunde, skal hunden have nogle bestemte egenskaber. Den skal have en stærk og dyb stemme, når den gør. Hovedet skal være stort og kraftigt, halsen og overkroppen stærk og muskuløs, halen tyk samt poten stor. Alt i alt skal hunden have alle de fysiske egenskaber, der viser dens styrke og kraft.

Hvad angår det ydre udseende skelnes hundene efter følgende egenskaber: Hunde med "fire" øjne (de har to markeringer lige over øjnene, og derfor ser de ud som om de har fire øjne). Deres farve er rødbrun. Disse hunde blev betragtet som særlig gode på grund af deres hurtige reaktion og overvågenhed både i natte- og dagtimerne.

Sorte hunde med "hvidt hjerte" var meget respekterede på grund af deres fysiske styrke. En anden grund til den store respekt skyldes ifølge de religiøse beretninger, at disse hunde var en slags forbindelsesled mellem kød, ild og gud.

Sorte hunde med røde øjne skulle være modige og stærke hunde.

Hunde med hvide og sorte hår på potens fire tæer var lykkens budbringere.

Men hvis der fandtes en hund med hvidt skæg under hagen var det hunde, der stjæler. Grunden til, at nomaderne ikke ønskede at

eje de grå, flerfarvede, plettede hunde eller hunde, der udstrålede en vildhunds udseende, skyldtes, at nomaderne ikke ønskede at vænne de øvrige husdyr til vilde dyr.

Hunde, der var særlig velegnede til jagt skulle ifølge de gamle mongolske traditioner være hunde, der havde et spidst snudeparti. Gansen havde flere pletter end andre hundes.

Der var særlige ceremonier knyttet til anbringelsen af hundene i hjemmet. Det skulle foregå på særligt gode dage, når de valgte hvalpe skulle hentes hjem til den ny familie. Familien tager hundehvalpen med hjem og giver den mælk og andet godt at spise. For at familiens ønske om at få en stærk og god hund kan gå i opfyldelse, påsmurtes deres ørespidser og hale med smør. Hunden får derefter et navn, der passer til den. Her blev der ofte valgt navne efter vilde og stærke dyr og fugle.

Mongolerne giver aldrig ukogt kød til deres hunde. Under festlige lejligheder bydes hundene på smagfulde spiser.

Når hundene døde, fandtes der ligeledes meget bestemte traditioner for begravelsen. Jorden rundt omkring hunden markeredes og hundens hoved skulle vende mod vest. Hunden skulle desuden være placeret i læ, og halen, som bliver fjernet efter døden, lagdes under hundens hoved. Derefter kommer man lidt smør i hundens mund og så ønsker man, at hunden bliver genfødt som et menneske i det næste liv. ☺

En redigeret oversættelse ved Bulgana Njama, fra ordbogen "Ordbog om Mongolernes traditioner", udgivet 1992 i Ulaanbaatar.

Fra Mongoliet og Urjan-Chaj

Af

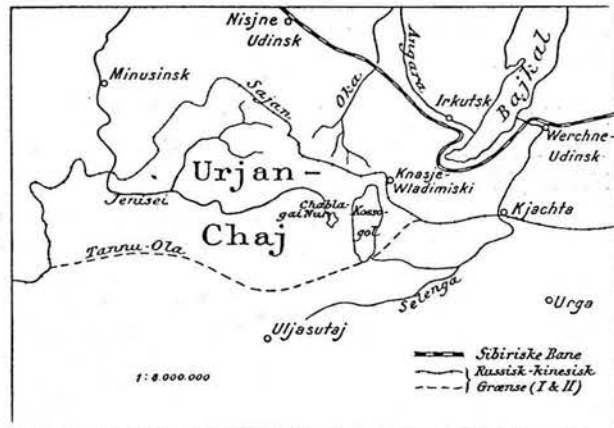
Læge, Secondtlnt. i Den kgl. Livgarde C. I. Krebs.

Jeg havde haabet at faa Tid til at skrive en lille Afhandling om det interessante Land Urjan-Chaj, og havde til dennes Udarbejdelse medbragt et Par russiske Smaaarbejder, der saa temmelig giver, hvad man fra den Side ved om Urjan-Chaj, men maa desværre nøjes med efter Manuskriptet at referere mit eget Foredrag, som jeg havde den Ære at holde paa det Kgl. Geografiske Selskabs sidste Møde i forrige Saison. — Jeg beder imidlertid om, at mit Foredrag maa blive opfattet som en Slags Indledning til en Række mere exakte Meddelelser fra disse Egne. Jeg staar nemlig i Begreb sammen med 7 Kammerater at paabegynde en Ekspedition til det nordlige Mongoli. Vi vil der anlægge en Forsøgsfarm, der tillige skal tjene som Station for geografiske Undersøgelser. Til Støtte for disse Undersøgelser har vi fra Carlsbergfonden faaet Instrumenter til Stedbestemmelse, Temperatur- og Lufttryksmålinger. Vi haaber, at vor Ekspedition maa fremskaffe Resultater af Interesse for den geografiske Forskning, saa at den Velvilje og Interesse, der er vist os fra det Kgl. geografiske Selskab og fra Carlsbergfonden ikke maa blive gjort til Skamme.

Naar jeg siger Dem, at Landet hedder Urjanchaj eller Urjanchajskij Kraj (Omraade), vil de fleste af mine ærede Tilhørere vistnok indrømme, at De ved ikke rigtigt, hvor det ligger. Dog er det »Omraade« over 200,000 km stort, og det ligger midt i Asien mellem Sibirien og Mongoliet.

Jeg hørte om Urjanchaj, medens jeg opholdt mig i Sibirien, og de mange mærkelige Fortællinger, der gik om det, og den Mystik, der omgav det som herreløst Land, øvede, og øver endnu en stærk Tiltrækning paa mig.

Historien om, hvorledes Russerne ejede og mistede dette Land er nok værd at høre. Ved den første russisk-kinesiske Grænsekommision blev der rejst Grænsemærker paa Tannu-Ola, den sydlige af de to Bjærgkæder, der som en Forlængelse imod Øst af Altaj, danner Nord- og Sydgrænsen af Urjanchaj. I Katharina II.s Regeringstid blev der da udsendt en Kommission for at undersøge Grænseforholdene. Efter mange Dages Rejse fra den sibiriske Landevej, der gik omtrent der, hvor Banen gaar nu, gennem den ufvejsomme Tajga, den sibiriske Lærkeskov, kom denne Kommission til den

Kortskitse efter russiske Kort fra Generalstaben i Irkutsk.

mægtige Bjærgkæde Sajan, der med sine hvide Tinder danner Urjanchajs nordlige Grænse. At Sibirien gik saa langt mod Syd, havde »Sergeant« Pesterev aldrig tænkt sig, endsig da, at det gik endnu længere. Men der fandtes ingen Grænsemærker paa Sajan'erne, og siden har Urjanchaj som Statsomraade ikke hørt Virkeligheden til.

Naar dette Land er saa lidet kendt, ligger det i, at Adgangen til det rent fysisk set er saa vanskelig. Jeg kom til det fra Peking gennem Gobi og forlod det over Sajanbjærgene mod Nord og tog hjem gennem Sovjetrusland, og selv bortset fra Bolschevikernes Opmærksomheder er ogsaa den sidste Vej saa besværlig, at man forstaar, at Landet ikke har set mange Fremmede.

Jeg vil begynde med at beskrive de to Rejser, der gav mig det Kendskab, jeg har til Urjanchaj og det nordlige Mongoli, og skal derpaa, idet jeg af og til støtter mig til de faa russiske Kilder, der findes, give en kort Beskrivelse af Urjanchaj.

Udgangspunktet for mine Rejser var en lille russisk Hytte ved den Mongolsk-Sibiriske Grænse, der hvor een af Hovedvejene mellem Sibirien og Mongoliet skærer Grænsen. Der ligger der en lille By, der hedder Knjazje-Vladimirskej. Det er Vejen fra Irkutsk til den store mongolske Sø Kossogol, der her passerer Grænsen. De andre Hovedveje er længere imod Øst Vejen fra Verchnie-Udinsk ved den sibiriske Bane langs Floden Selenga over den gamle The-By Kjachta til Urga, Hovedstaden i Mongoliet.

Og længere mod Vest er der Vejen fra Krasnojarsk langs Jenissej over Minusinsk og den vestlige Del af Urjanchaj til den kinesisk-mongolske By Uljasutaj i Mongoliet.

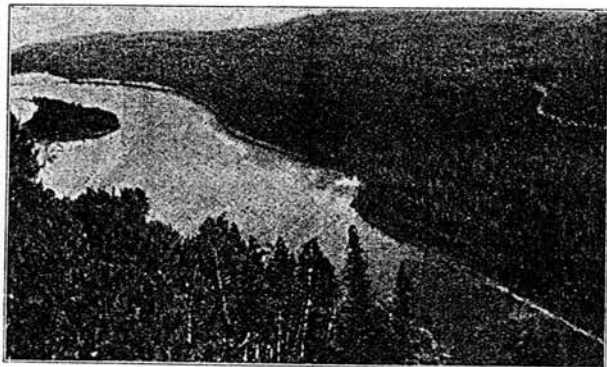
Vejen over Knjaze-Vladimirskij har ogsaa som naturligt Endepunkt Uljasutaj, og Russerne, som omkring og efter 1900 udfoldede en livlig Virksomhed i det nordlige Mongoli, har endog lagt en Telegraflinie fra Irkutsk over Knjaze-Vladimirskij til Uljasutaj. Foruden den findes der af Telegraf i Mongoliet kun Store Nordiske's Linie over Kjachta og Urga til Peking.

Min første Rejse gik fra mit Hus i Knjaze-Vladimirskij over Urga og Kalgan ved den store Mur til Peking. Strækningen er ca. 3000 km, og Rejsen var interessant paa flere Maader. Saaledes ved den særlige Rejseteknik. Jeg red de første 800 km paa 14 Dage, kørte saa 2000 km paa 3 Dage i Automobil og endelig 6 Timer med Jernbane fra Kalgan til Peking.

I Løbet af disse 18 Dage skiftede Landskab og Klima gradvis. Jeg red først ad smalle Stier op og ned ad de skovklædte Bjergskrænter i det nordlige, og da var det — den anden Dag — et forrygende Snevejr. Dag for Dag blev det mildere, og da jeg kom kørende i Automobil ned ad Trapperne fra den mongolske Højslette, der falder i tre fire Spring ned mod Sletten omkring Peking, mødte jeg blomstrende Abrikos- og Kirsebærtræer, der stod sammen med gamle, smuldrende Vagttaarne paa Siderne af Kalganpasset og dannede lysende Farvepletter mod de gule Klippesider.

Oppe i Skovegnene kunde jeg ride en hel Dag uden at møde et Menneske eller andre Spor af Menneskers Liv end den smalle Ridesti, medens Steppen ved Peking maaske er Verdens folkerigeste og omhyggeligst dyrkede.

Jeg beskriver en enkelt Rejsedag for at give et Begreb om Maaden, man rejser paa.

Fra Oka.

Det er i Slutningen af Marts Maaned. Man vaagner og skyder Pelshuen op i Panden og kigger ud. Lige foran os er Baalet svagt, udenfor Armslængde, man flyttet lidt sammen paa Brændet, og Ilden flammer op og varmer dejligt i Ansigtet. Paa Skrænten mod Øst tegner de nøgne Lærketræer sig mod Himlen, der begynder at lyse gyldent i Horisonten. Men paa Himlens Blaa tegner sig endnu Halvmaanen og enkelte Stjerner.

Man kigger spændt ned i Kløften, hvor Tusmørket endnu raader, og ser og lytter efter sine Heste. Der er — der skal være — to. De har »Trinok« paa. Trinokken er en stærk snoet Rem af mongolsk Læder, indrettet til at knappe paa begge Forben og det venstre Bagben. Saa faar man sig til at kravle ud under sin løne Pels. Dagen er endnu kort, og man har Brug for den hele.

Man kommer lidt Sne i sin Gryde og sætter den paa Ilden paa tre Sten. Saa fanger man sine Heste, trækker dem ned til Bækken og vander dem, efter at have slaaet Hul paa Isen med sin Økse. Derefter faar Hestene hver tre Pund Havre hældt ud paa Jorden. Det maatte de lære at spise, da jeg købte dem. Toiletet finder Sted paa russisk, man tager en Kopfuld af det lunkne smeltede Vand, tager en Slurk i Munden, spytter ud i de hule Hænder, og vasker hermed Ansigt og Hænder.

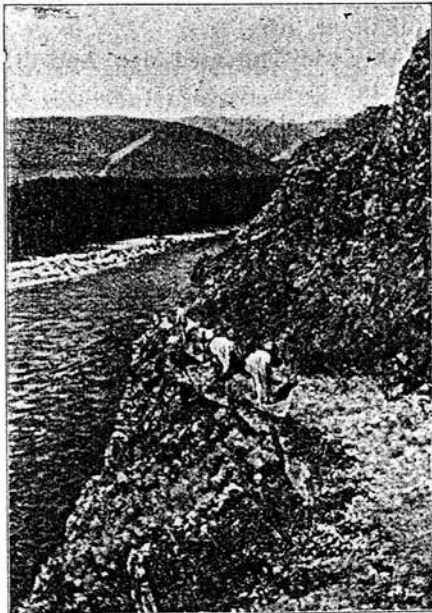
Naar Vandet koger, skærer man en Smule The af sin Pladethe og hælder i Vandet, fremtager af sin Sadelpose Rationen af tørret Rugbrød og Vildsvinespæk. Har man dertil lidt Sukker og Mongolsmør, er det et første Klasses Maaltid efter Landets Skik.

Saa pakkes Hestene paa den sindrige Maade, som kun kan læres i Mongoliet. Det er bare en Vanskelighed, at man er alene, der skal ellers helst to til at læsse en Bagagehest og binde Læset forsvarligt, men saa kan Hesten ogsaa vælte sig om paa Ryggen og rejse sig op igen uden at Læset forskydes meget.

Saa sætter man sig i Bevægelse, spændt paa, hvilke Egne Dagen vil vise een, om man vil finde en Sti, der passer med Bestikket Ø. S. Ø. en Str. t. S., og om man vil træffe Mennesker.

Vejen gaar i Dag opad langs en Biflod til Iga over en »Sadel« og ned langs en lille Bæk, der maa ende i Selenga. Naar Solen skinner her, er der — paa den temmelige sydlige Bredde — meget varmt. Man kigger efter Solen, om det snart skulde være Middag og altsaa Tiden til et lille Thehvil, da man forude faar Øje paa en Rytter mellem

Træerne. Da man kommer nærmere, tror man at se en Ridder eller Væbner fra Korstogenes Tid. Paa Ryggen hænger en Bue og et Koger med lange, slanke Pile. Over sin lange Kappe, der næsten naar til de svære Jernbøjler, bærer han en kort Trøje af hvid Uld, men besat med smaa røde Kors over det hele. Paa Hovedet har han en Hjelm af den skønneste Form. Den lyser som Guld, men viser sig at være af gul, kinesisk Silke. Vi følges ad et Stykke og smiler venligt til hinanden, men Samtalen indskrænkes til hans øjensynlige Sorg til »San Tamarkan San«, den brugelige Mongolhilsen. Min

Fra Oka.

Coltpistol og automatiske Riffel er Genstand for hans store Beundring, men sandsynligvis har han et russisk Militærgevær hjemme i Hytten, i alle Tilfælde en Flintelaasbøsse af gammelt kinesisk Arbejde. — Buen er mere Koketteri, skønt han skyder fortræffeligt med den. Det fik jeg at se en anden Gang.

Men man skilles, man rejser videre, der aabner sig nye Dale for ens undrende Øje. Mennesker ser man ikke flere af den Dag, og naar Solen begynder at nærme sig Horisonten, mærker man paa sin Ryg, at man har redet langt, og ser sig om efter en Lejrplads. Og Lejrplads det er godt gammelt tørt Brænde og saa Vand i nogenlunde Nærhed af hinanden og ikke mindst — Græs til Hestene.

Græsset er naturligvis paa den Tid af Aaret gult og vissent, men som det er, kan de mongolske Heste leve af det, og med et Tillæg af tre Pund Havre kan de, som jeg selv fik at se, løbe 50 km om Dagen i 14 Dage i Træk.

Skyggerne bliver længere og Luften køligere. Man knapper sin Pels i Halsen og tager Halstørklædet paa. Først lige i det Øjeblik, Solen rører Horisonten, finder man sin Lejrplads, Stedet med Varme, Mad og Vand paa et Sted. Hestene bindes, aflæsses og afsadles, og saa gælder det om at faa hentet Vand og faa samlet Brænde, før det bliver helt mørkt. Træer af Mellemtykkelsen, der staar paa Roden eller ligger hen over andre faldne Træer, er bedst, fordi de er tørre.

Man drikker sin The med den Appetit, som ti Timers Ridetur giver, og sover som i Abrahams Skød paa de to Sadel-filt-tæpper med Sadelen under Hovedet, Huen paa og Pelsen over sig. Er man en rigtig Mongol, tager man Skindstøvlerne og Strømperne af og lægger sig med Fødderne ned imod Baalet.

Et Par Gange i Natfens Løb vaagner man op og lægger Baalet lidt til Rette og lytter efter sine Heste. Saadan gaar, Dagene og Nætterne.

Landet forandrede sig gradvis. Bjærgene blev lavere og lavere, Sletterne bredere og bredere. I de brede Floddale viste der sig Filt-jurter og Hjørde af Kvæg, Heste og Faar. Og Skoven forsvandt efterhaanden. Ved den sibiriske Grænse er Bjærgene overalt dækkede af Skov, det var den sibiriske Lærk, der vel nok er Jordens mest udbredte Træ, idet den danner hele den sibiriske og nordmongolske Tajga. Naar man drager mod Syd, forsvinder Skoven først fra Sletterne og Bjærgenes Sydside, og først ca. 100 km fra de Skrænter, der vender imod Nord. Det er saadan paa sine Steder, at Landskabet, naar man ser imod Syd, viser sig skovdækket, medens det, naar man vender sig om og ser imod Nord, kun fremviser græsklædte Høje.

Længe inden man kommer til Urga og de 2000 km fra Urga til Muren, træffer man den bølgeformede græsklædte Steppe, der er Mongolernes Hjem.

Der bor her fra Manschuriet og indtil de kirgisiske Stepper kun mellem 2 og 3 Millioner Mennesker, vel nok den Nation i Verden, der har mest Plads at brede sig paa, men de kan takke deres smaa fortrinlige Heste for at Afstandene ikke forekommer dem generende lange. Om Sommeren rider de Ture som fra København til Paris for at besøge Slægtninge eller Venner eller et helligt Kloster.

Jeg beskriver en lille Hændelse, som indtraf et Par Dage, før jeg kom til Urga, ogsaa fordi den giver mig Lejlighed til at føre mine Tilhørere ind i en mongolsk Jurte.

Det var henimod Aften og trak op med Byger, der kunde give baade Sne og Hagl. Saa jeg glædede mig ved at se store Faare- og Kvæghjorder, idet jeg tænkte, at der maatte være Ly og eventuelt Nattelogi at finde. Lidt senere saa jeg da ogsaa 3 af de graa, flade, kubeformede Filtjurter. Jeg red hen til den største af dem, bandt Hestene og gik ind.

Mongolsk Rytter.

I en cylindrisk Ildrist midt paa Gulvet brænder et hyggeligt Baal af Kogødning, Konen, der bærer et prægtigt Hovedsæt af Sølv og Koraller, er ved at lave The. Det foregaar paa den Maade, at hun først laver det, vi forstaar ved The, hælder denne af paa et Trækar, hvorefter der i Gryden hældes lidt Mel og Faaretælle eller Smør. Dette bages op, hvorefter Theen alter hældes paa og bringes i Kog. Tilberedt saaledes smager Theen fortræffeligt.

Konen og jeg hilser paa hinanden, og jeg tager Plads overfor hende og ser mig om. Jurten og Opstillingen er til de mindste Enkeltheder den samme, som i alle andre Jurter. Filten er lagt paa et Stel af tynde Træstænger, som Russerne kalder spitschki, Tændstikker, nederst et $1\frac{1}{2}$ m højt cylindrisk Stykke af krydsede Stave i en sammenskydelig harmonikaagtig Anordning, derover et pyramideformet Stel af Stave, der løber sammen mod en cirkulær Lyre,

der lader Lys slippe ind og Røgen ud. Midt for Indgangen staar en malet Kasse, der bærer smaa Messingbægre til Ofre, budhistiske Billeder i Bronze eller Akvarel, Bedemøller og andet Tilbehør til den lamaistiske Ritus. Bedemøller er smaa Tromler af Messingblik eller Træ. De kan bringes til at rotere, og menes da at fremsige de Bønner, der er skrevet paa dem med mongolsk-tibetanske Skrifttegn.

Til hver Side af dette lille Husalter er der en lav Træbriks, som Familien sover paa. Indenfor Døren til venstre kommer Pladsen til de nyfødte Lam eller Kalve, og til højre en Hylde med Køkkesagerne, Bøtter med Mælk, Smør, tørret Mælke-masse, Kumys o s. v.

Konen byder mig The, og jeg begynder allerede at tro, at jeg har fundet et godt Kvarter, da Manden kommer ind. Han er i rød silkeklædt Pels og altsaa Lama, d. v. s. Præst. Han ser ikke saa venlig ud, men da jeg har faaet mine Sager læsset af, og da det sner udenfor, synes jeg ikke, det er indbydende at sove paa Steppen, selv om der dér ingen Lopper er. Han begynder at læse i en langagtig Bog med mongolske Skrifttegn. Bladene ligger løse mellem to Træplader. Han læser med megen Følelse, men efter hvad man har sagt mig, aner han ikke selv, hvad han læser. Thi medens det kinesiske Sprog jo er et Billedsprog, der læses med samme Udbytte af Koreanere, Japanere og Kinesere, dog at de ledsager Læsningen med vidt forskellig Ud-tale, saa er dette et Bogstavsprog. Den mongolske Lama læser højtideligt og messende det ene Blad efter det andet af sit tibetanske Skrift, men aner ofte slet ikke, hvad Mening Ordene skjuler, medens en tibetansk Dreng, der hverken kan læse eller skrive, maaske vilde have Udbytte af at høre paa ham.

En halvvoxsen Dreng, der kommer ind, sætter sig paa Hug ved Siden af Lamaen og efterligner med stor Omhu Oplæsningen, idet hver Sætning gentages Gang paa Gang.

Imidlertid synes min Nærværelse aldeles ikke at behage dem, formodentlig er det saarende for Skrifterne, at jeg er til Stede ved Oplæsningen. Den gamle fremtager af en langagtig Kasse en Bue, som han efterser omhyggeligt og spænder. Derefter fremtager han lange, smukt drejede Pile, og prøver, om de er nøjagtige, idet han lader dem snurre om Længdeaksen i sin hule Haand og sigter ud ad dem.

Samtidigt kigger han betydningsfuldt til mig. — Som Moddemonstration giver jeg mig til at efterse

min »Colt« og lader Overrøret smække frem med et skarpt Smæld, medens Mundingen svirrer omkring i Retning af min Vært.

Det synes ikke at more ham. Buen lægges til Side og Læsningen genoptages. — Lidt efter kommer der flere Lamaer i røde og gule Pelse. De læser, saa at man ikke kan høre Ørenlyd, og jeg finder — af forskellige Grunde — at mit Nattekvarter har svage Sider. Desuden — siger jeg til mig selv — er det hørt op at sne, og jeg kan endnu naa at ride et Par Timer.

Jeg fandt saa ogsaa et fortrinligt Natteleje i en tør Regnvejrsrende.

Automobilturen gennem Gobi og Rejsen tilbage skal jeg forbigaa for at komme til min anden Rejse, fra Kossogol gennem den østlige Del af Urjanchaj.

Rejsen var planlagt som en tre Maaneders Sommerur, og den kom ogsaa til at vare saa længe, Juni, Juli og August 1920.

Skønt der ellers kan være varmt nok i det indre Asien paa den Breddegrad og den Aarstid, led jeg dog ikke videre under Varmen, for Rejsen gik hen over de højest liggende Egne i den Del af Asien. Fra det høje Bjærgland omkring Munke-Sardyk, en Gruppe stejle Marmorbjærgtinder, der ligger lige Nord for Kossogol, løber Smeltevandet mod Nord til Oka, mod Vest til Jenissei, mod Øst til Irkut og mod Syd til Kossogol, hvorfra det løber i Selenga. Efter Rejser paa 1000 km mod Ø. og V. løber Vandet til sidst sammen i Jenissei langt Nord paa i Sibirien.

Jeg havde paa denne Rejse to Bagageheste og en Fører. Først var det en ung Kosak, siden en Burjat.

Denne Rejses Udgangspunkt var et russisk Nybygd lidt Øst for Kossogol, altsaa paa den mongolske Side af Grænsen.

Det var min Plan at rejse Nord om Kossogol og ned til et kendt stort Lamakloster i det saakaldte Darchat, der er Mongolernes Navn til den østlige Del af Urjanchaj. Derfra vilde jeg saa i magelige Dagsrejser, hvorunder jeg vilde faa Lejlighed til at se mig godt om og gaa paa Jagt, gaa Nord paa over Jenisseis Udspring og Sajanbjærgene gennem den sibiriske Tajga op til Jernbanen. Der vilde jeg saa sælge mine Heste og — forudsat en Smule Elskværdighed hos Bolschevikerne — vilde jeg saa tage med Toget hjem.

I de tre Sommermaaneder regnede jeg med gratis Foder til mig og mine Heste af Vildt og Græs. Programmet blev ogsaa gennemført saaledes uden

store Uheld eller Forandringer, men med mange fornøjelige Oplevelser, og naturligvis ikke uden Slid og Slæb.

Jeg har allerede tilbagelagt flere Dagsrejser ad stejle Stier i de takkede Marmorbjærgene, der danner en Kæde fra N. til S. langs Kossogols vestlige Rand. Fra det højeste Pas ser man ud over Kossogols blanke Flade, der strækker sig mange Mil mod S., og imod Vest ser man ind over Urjanchaj. Denne, den mest højliggende Del er oversaaet med store

Fornem Mongolkvinde med Barn, Kineser og Russer.

og smaa Søer. Mod N. V. ser man Sajanbjærgene som Række bag Række af blaanende Tinder, der taber sig fjernt borte i Horisonten, og imod Syd en Kæde af høje skarpt takkede Kalkklipper, de Bjærgene Mongolerne kalder Ulan-Tajga.

Klosteret Darchatskij Kure' var et stort og rigt Lamakloster. Da vi kom, saa vi Klosterets Malkehopper, en Flok paa flere Hundrede, blive drevet ned til Malkning.

Fra Klosteret red jeg mod N. V. og kom efter to smaa Dagsrejser til den store Sø Chablagaj-Nur. Denne og andre Søer deromkring var Hjemsted for uhyre Flokke af Gæs. Ved at tælle en lille Del af

Gæssene og sammenligne en saadan Del med hele Flokken, skønnede jeg, at nogle af Flokkene var paa flere Tusinde.

Udløbet fra denne Sø var smalt, men dybt og meget vandrigt, regnes for Jenisseis Udspring, idet det er Begyndelsen til den sydligste og længste af Jenisseis to Arme, Bei-Kem kalder Mongolerne den. Her havde et Par Amurkosakker lavet et Fiskeri, idet de havde bragt Salt og tomme Tønder op fra Darchat og havde bygget en lille Baad paa Stedet. Jeg blev der et Par Dage og hjalp dem om Aftenen med at trække Net. Saa mange Fisk som der, tror jeg ikke man finder mange andre Steder i Verden. De roede i en Bue et halvt Hundrede Alen ud med Nettet, der saa blev trukket mod Land med to Tove. Nettet var hver Gang som beslaet med Sølv, og hvert Dræt gav en stor Vidiekurvfuld, som der maatte et Par Mand til at slæbe bort. De fleste Fisk var den saakaldte Hvidfisk, en Ørredart, men der var ogsaa enkelte af de meget store, der ligner Laks og kaldes Tolmen.

Jeg lod mine Heste svømme over Jenissei, og Kosakkerne roede mig og min Kosakdreng over.

Vi satte Kursen lige mod N., hvor Sajanerne med enkelte hvide Toppe syntes meget nær ved, men i Virkeligheden varede det over en Uge med jævne Dagsrejser, inden vi naaede Vandskellet.

Jeg havde regnet med at komme ned paa Floden Dibi's Omraade, men vi kom ned til et lidt højere, d. v. s. sydligere Tilløb til Oka. Denne Flods Navn var Bug-Sun, fortalte Burjaterne — Burjaterne, det er den mongolske Grænsebefolkning, væsenligst paa sibirisk Omraade —. De fortalte mig her lidt om Sagernes Stilling, efter at jeg i flere Uger ikke havde set andet levende end Snepper og Ryper i de sumpede Dale i Højfjeldet. De fortalte mig, at de fleste Burjater havde forladt deres gode Græsgange paa Oka, og nu — ligesom han — sad og gemte sig i de dybe Floddale højt oppe mod Vandskellet. En Deling Rødgardister skulde være ankommet til Oka over Knjaze Vladimirskej.

Det var jo interessant for mig at vide. Skønt jeg jo nok kunde tænke mig, at Bolschevikerne vilde være skikkelige her, hvor en alt for udæskende Optræden vilde bringe alle Oka's Jægere paa Krigsstien imod dem. Det viste sig da ogsaa senere, da jeg traf Rødgardisterne, at de var lige saa bange for Burjaterne som omvendt. Den Aften, da de ankom til den fordums Missionsstation paa Oka og stod i Tasmørket paa Bredden og ventede

paa at blive sat over, havde de i panisk Skræk skudt en af Burjaternes store sorte Yak-okser i den Tro, at det var en Bjørn. — De var i Virkeligheden ogsaa kun en Flok Drengene under Kommando af en tyveaarig, men resolut ung Røver.

Det var paa Bug-Sun, lige nedenfor Vandskellet, at jeg fandt et stort uafmærket Asbestomraade, som jeg straks tog i Besiddelse, d. v. s. afmærkede med Navn og Dato.

Men jeg maa fatte mig i Korthed om min Rejse gennem den skønne, men vilde og uvejsomme sibiriske Tajga ned til Jernbanen. Ældgamle, mægtige Cedertræer var almindelige i de høje Passer, men ellers var Lærken overalt fremherskende. Alle Vegne fandt man Spor af det rigeste Dyreliv. Paa en sandt Strandbred fandt vi Spor af en stor og en mindre Bjøn, af Ulve, Kæmpebjorten Maral, Rensdyr og en Mængde Raadyr. Vi kom over Bifloder til Oka. Klare Bjærgfloder med en rivende Strøm. Jeg med mine smaa Mongolheste var nær ved at drukne i nogle af dem, medens min Burjalfører, der lød det klingende Navn Irintchin Mandagajef, kom mere tørskindet over, takket være sin større russiske Hest.

Naar vi slog Lejr for Natten, huggede han en Skive Bark af et Par Træer, saa et Par hvide Snit viste den Vej, vi var kommet, og den Vej, vi skulde videre ad. Det holder onde Aander borte.

Paa de højeste Passer var der lamaistiske Offersteder, hvor han aldrig glemte at bringe sit lille Offer af Mel eller Smør, samt binde en lille Tøjstrimmel til en Gran eller en Pind ved Stedet.

Jeg kom da endelig til den første russiske Landsby ved Oka og solgte der mine to sidste Heste. Rejsen fra Missionsstationen havde taget omtrent 8 Dage, og Vejen kan ikke faa noget bedre Skudsmaal end netop passabel, hvilket ikke betyder, at det vilde være muligt at bringe en dansk Hest, selv uden Bagage eller Rytter, den samme Vej. Det vilde nemlig være komplet umuligt.

Efter denne lille Beskrivelse af mine Rejser skal jeg gaa over til den lovede skematiske Omtale af Urjanchaj, det Land, jeg har kastet min Kærlighed paa, og som jeg haaber engang at kunne berette udførligt om.

Som omtalt ligger Urjanchaj mellem Bjærgkæderne Sajan og Tannu-Ola, den første bestaaende af vilde, utilgængelige Tinder og Dale, den sidste af mere afrundede Høje. Mod Øst, hvor de to Bjærgkæder divergerer, danner Kossogol en naturlig

Grænse, men den sydlige af de gamle omtalte Grænselinier gaar fra Kossogols Sydspids videre i nordøstlig Retning til den møder den nuværende sibirisk-mongolske Grænse. Omraadet er ca. 200,000 □ km stort og beboes af ca. 50,000 Indbyggere. »Jordbundsgeografisk« danner det en Helhed, idet det er et lukket Bækken med Fald imod Vest, og alt Regnvandet samles af Jenissej, der helt tæt ved Urjanchajs vestlige Ende med en Bøjning mod Nord bryder igennem Sajانبjærgene under Dannelse af voldsomme Hvirvler, der — foreløbig — gør Sejlads umulig, skønt Jenissei ovenfor Hvirvlerne er sejlbar paa en Strækning af flere Hundrede km.

Burjat fra Oka.

Geologisk er Landet kun lidet undersøgt. I de af mig berejste Dele af Sajanerne traf jeg paa Højderne mest Marmor og krystallinske Skifere gennembrudt af vulkanske Lag. I den vestlige Del er der fundet Kul- og Jerulejer i det hele yngre geologiske Dannelser. Af Mineraler er der foruden Kul fundet Guld, Asbest og Stensalt.

Klimaet er et udpræget Fastlandsklima med Temperatur fra $\div 50$ til $+40$ Gr. C. — Alle de almindelige Kornsorter kan bringes til Modning.

Af Landets Flora har jeg omtalt Lærke- og Cederskovene, der dækker Bjærgsiderne. Men i Urjanchaj findes der langs Floderne udstrakte græsklædte Stepper. Disse er om Foraaret og Sommeren dæk-

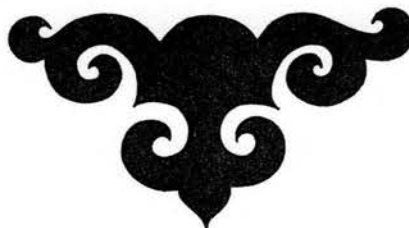
kede af et fortrinligt højt og saftigt Grønsvær, der indeholder mange Løgplanter og mange Repræsentanter for de Ærteblomstrede. Paa Bjærgskrænterne møder man ofte Ridderspore, Pæon og vilde Roser. Ogsaa Solbær og Ribs i 6—7 Varieteter.

Af den rige Fauna nævner jeg atter: Bjørn, Ulv, Los, Jærv, Ræv, Maral, Rensdyr, Raadyr, Stenbuk, Moskushjort, Egern, Hermelin, Maar og Sobel, for blot at nævne de vigtigste af de Pelsdyr, der spiller saa stor en Rolle for Landet.

Befolkningen bestaar af tre Elementer. Omkring Darchat og i dettes store Kloster bor der kun Mongoler. Ellers er Størstedelen af Befolkningen, der lever som Nomader paa Stepperne langs Jenisseis to Arme, de saakaldte Sojoter, en Stamme, der har Levevis og Religion, eller vel rettere religiøse Skikke, fælles med Mongoler og Burjater, men taler et Sprog, der er beslægtet med de tatariske Dialekter, der tales ved Minusinsk og længere nede ad Jenissei. En Del af de nordlige og nordøstlige Sojoter holder Rensdyr.

Det tredje Element er de russiske Nybyggere, der tæller ca. 5000.

Urjanchaj har store Muligheder, for Landet er skønt og smilende med brede, grønne Stepper indrammet af lave skovklædte Bjærg. Det egner sig til Kornavl og er ganske ideelt til Kvæg- og Hesteavl. — Men en vigtig Betingelse for Udviklingen er at Jenisseis Løb reguleres eller at den paatænkte Bane fra Irkutsk til Knjaze-Vlagimirskij gennemføres. Maaske vil dog før noget andet Landets Guldrigdom gøre det bekendt. Før Krigen og Revolutionen var der allerede til Bjærgkontoret i Irkutsk anmeldt 224 »claims« paa guldførende Lejer, mest Sedimentaflejringer, men i den sidste Tid ogsaa Guld i det faste Fjeld. Paa Grund af Guldgravernes Fortællinger var Urjanchaj ved at erhverve sig Navnet Zolotoj Den, eller »den gyldne Dag«.

Kilde: *Geografisk Tidsskrift*, 26:69-76 (København: Det Kongelige Danske Geografisk Selskab 1922).

Tro, håb og virkelighed

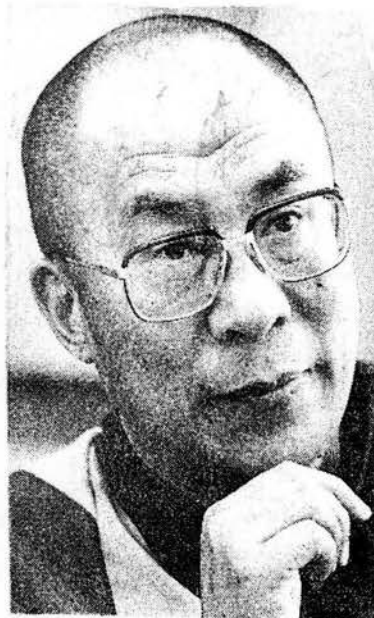
Vigtige begivenheder i Mongoliets åndelige og kulturelle liv fandt sted i august med besøg af Dalai Lama (Den tibetanske buddhismes åndelige overhoved), Richard Gere (amerikansk filmstjerne) og Sonya Smith (venezuelansk TV-skuespillerinde).

På dette sit femte besøg til Mongoliet ledede Dalai Lama den religiøse tjeneste "Duihoryn Van", som varer to uger. Denne ceremoni har til formål at styrke freden og afvise krigstruslen. Ifølge Dalai Lamas udlægning forædler kraften i denne "sutra" ånden og gør mennesket mere barmhjertigt, og så er den i stand til at påvirke vejret.

Så for de troende var det af særlig betydning med den voldsomme regn, der ansås for at understrege styrken af det religiøse budskab. Meteorologerne derimod hævdede, at det for denne tid usædvanligt våde vejr blot var et normalt naturfænomen, som man allerede havde forudsagt.

I alle sine interviews med medierne gentog Dalai Lama igen og igen, at ord som demokrati, menneskerettigheder og frihed er meningsløse, hvis de adskilles fra menneskets pligter og ansvar over for andre individer og samfundet som helhed.

Disse ord fra Dalai Lamas mund berørte det mest brændende spørgsmål i Mongolernes daglige tilværelse i denne tid. Folk venter på at forholdene afklares og at den afslappede holdning til disciplin får en ende, mens regeringen forgæves forsøger på at tage alle mulige skridt til at afhjælpe situationen. I denne sammenhæng har Dalai Lamas tale opnået status af "ideologisk fundament" for regeringens politik.

Dalai Lama

Richard Gere var også til stede ved alle religiøse ceremonier og møder med Dalai Lama. Ved et møde med sine fans modstod han alle deres forsøg på at få mere at vide om hans privatliv, idet han foretrak at holde sig til religiøse temaer og udtrykke sin tro på, at kun buddhismen giver folk svaret på den menneskelige eksistens' mange gåder og uforklarlige spørgsmål. Han bekendte sig til troen for 21 år siden og mener, at buddhismen ikke kun er en japansk, mongolsk eller kinesisk religion, men at Buddhas ideer tilhører hele menneskeheden. Han var helt bevidst om, at kristendommen nu er blevet en populær trend her. Han sagde, at mongolerne ikke skulle regne med at der kom noget godt af ud denne udvikling, og han advarede mod kristne missionærer.

Men når alt kommer til alt så var opholdet for en mand som Gere, der er træt af sine beundreres

opmærksomhed, yderst fredeligt. Der var kun to kurrer på tråden.

Den første var, da han blev tvunget til at flytte til andet værelse, fordi en journalist fra avisen "Ardyn Erkh" lod værelsesnummeret på hotellet tilflyde hans fans.

Den anden fandt sted, da Gere undslap en mængde autografhungrende fans ved at løbe ud af hotellets bagindgang.

Den berømte filmstjernes besøg blev næsten overskygget af et besøg af en anden fremmed kunstner i Mongoliet. Den venezuelanske TV-skuespillerinde Sonya Smith besøgte Mongoliet i august og erobrede landet med storm. Som det er sædvane ved sådanne lejligheder, blev den populære fremmede gæst ledsaget af både officielle receptioner og mængder af fans. De var parat til at tage en hvilken som helst risiko og gøre alt for at få en eller anden souvenir fra deres idol. Både beundrerne og deres idol var lige rundhåndede med at give hinanden gaver. Der blev klappet voldsomt ved showene, og der var et hav af blomster.

Tilsynekomsten af endnu en "sæbeopera"-heltinde blev mødt med samme reaktion, som da det russiske publikum hyldede deres idol, den mexikanske TV-skuespillerinde Veronica Castro under hendes besøg i Moskva.

Sådan mødes interesserne i de postkommunistiske lande med hensyn til de herskende kulturværdier, hvor sæbeoperaer giver mulighed for at flygte fra dagligdagens barske realiteter. ☺

The Mongol Messenger nr. 32, 19. august 1995. Oversat af Jan Koed.

Historien om den stridhårede sorte hest

For længe siden levede der en fattig kvægavler ved navn Gombo i det land, som blev regeret af en prins ved navn Uizeng. Han havde kun et par heste og kvæg og han arbejdede hårdt og tog på jagt for at skaffe mad til sin kone og børn. Han havde kun en datter. Og selv om hun var meget egenrådig, var hun en klog og flittig pige, som hjalp sine forældre på alle måder.

Alle i nabolaget talte godt om hende. Balbar, en rig mand, hørte om Gombos datter og besøgte Gombos familie, skønt han ikke tidligere havde plejet omgang med fattige folk. På vegne af sin søn, bad Balbar Gombo om hans datters hånd og det kom til en forståelse med forældrene. Flere dage senere sendte han den aftalte gave til hende og tog Gombos datter med sig. Så forberedte han en stor bryllupsfest. Da Balbars familie havde mange dyr og i det hele taget var velhavende, inviterede de mange mennesker til brylluppet.

Den aften gik brudens mor og svigermor i seng i det nygifte pars nye ger for at se, hvordan den unge brud kom op og lavede te om morgenen.

Balbars dygtige unge svigerdatter stod tidligt op, før solopgang, tog alle sine smykker på som skikken foreskrev og gik ud af ger'en.

"En god pige, som står så tidligt op", tænkte moderen, mens svigermoderen brummede "Hvorfor står hun så tidligt op?"

Begge kvinder var sikre på at den unge brud var gået ud for at åbne ger'ens lufthul, men tiden gik, og hun kom ikke tilbage.

"Hvor er hun gået hen?" spurgte de to kvinderne hinanden foruroliget. De besluttede sig for at gå ud for at lede efter hende. De fik øje på den unge brud, som

gik langs flodens højre bred, hvor en karavane havde slået lejr for natten. De så, at hun talte med karavanefolkene. Snart efter tog hun sine støvler af, løftede op i skørterne, vadede over den kolde flod, rettede på sine smykker og vendte tilbage til ger'en.

Hurtigt fik hun tændt op, og lavede en god og stærk te over de røde flammer og skænkede for sin mor og svigermor. Så vækkede hun brudgommen og sagde:

"Jeg ved, du ikke altid vil gøre som jeg siger, men jeg vil at du lytter til mig nu, hvis du oprigtigt vil leve sammen med mig. Gå ud til karavanen på den højre flodbred og køb en sort plag af dem."

Ægtemanden forguede hende, og fordi han holdt så meget af sin hustru kunne ikke afslå hendes ønske. Han gik da ned til karavanefolkene. Der så han en grim plag med sort, strittende hårlag. Den stod bundet til en kærre. Den dasede og synes virkelig at være et lille og kejtet kræ.

"Jeg vil gerne købe den sorte plag", sagde han til karavanefolkene.

"Hvorfor?" spurgte de overrasket.

"Vi har et stædigt barn, som vil ride på den og have det sjovt", sagde han spagt.

Da det gik op for karavanefolkene, at han mente det alvorligt, hævdede de øjeblikkelig prisen på plagen.

"Hvis du ønsker at købe den, må du give os to hopper for den."

Da rigmandssønnen hørte prisen blev han bange. Han kunne ikke købe plagen uden sine forældres tilladelse, selv om hans kone virkelig ønskede den. Han red tilbage for at diskutere sagen med sine forældre.

Da han kom hjem til sin ger fortalte han sin kone at han ikke kunne købe plagen, fordi prisen var alt for høj. Hans kone blev vred og grædende sagde hun:

"Jeg vil ikke gøre dig fattig ved at give to hopper væk!"

Så rådførte rigmandssønnen sig med sine forældre, men de blot ophidsede over deres svigerdatters egensindighed.

"Hvad er det for en kone, du har fået?" råbte de. "Allerede dagen efter at hun er kommet, vover hun at tale om at købe og sælge!"

Så bad den unge kvinde sin mor om at købe plagen - uanset prisen. Hendes mor vidste at datteren havde forstand på heste og købte plagen for to hopper.

Tre dage senere kom den unge kvindes forældre tilbage til deres datter og der blev festet igen. Samme dag gjorde de sig klar til at tage tilbage og tage plagen med sig. Den unge kvinde tryglede sin mand:

"Hvis du er en mand, vil du deltage i mændenes trekamp. Men du kan ikke bryde og du kan ikke skyde med bue og pil. Og så har du heller ikke nogen væddeløbshest. Det skulle du nu tænke lidt over! Køb plagen af mine forældre for to hopper. Så vil du i det mindste have en væddeløbshest."

Denne gang lyttede ægtemanden til sin kone og besluttede at købe plagen. Da hans forældre hørte om det, blev de meget vrede og skældte ham ud:

"Hvad er du for et fjols, som lader din kone udnytte dig?"

"Årh, jeg ville købe den alligevel. Min kone siger, det er en god væddeløber," sagde sønnen.

"Javist, så stivbenet som en yakkalv! Det skabede kreatur duer ikke til noget som helst," sagde forældrene spottende.

Men deres søn stod ved sit ord. Han gav sine svigerforældre to hopper og satte plagen sammen med sine andre heste.

Den grimme sorte plag med det strittende hårlag, gik langsomt bag flokken. Sønnens forældre havde næsten glemt den, da vinteren og foråret var ovre og sommeren satte ind. Naadam stod for døren og folk begyndte at forberede deres heste til løbene.

"Vi må hellere tilride og træne vore lille stridhårede sorte," sagde den unge kone til sin mand. Han indfangede plagen, men den ikke ændret sig det mindste og var så strithåret, som den plejede.

"Tag det miserable kreatur væk fra vores område. Du bringer skam over os," hånede forældrene.

"En pålidelig ganger må skjule sig under strithåret!"

"En sand helt kan vokse op i en bomulds kittel," svarede svigerdatteren. Den vrede svigerfar, Balbar, trak af sted med plagen, men den kom tilbage og stod i dage ved sit tøj. Når de andre heste blev trænet, ønskede ingen af børnene at ride den stridhårede sorte. Tiden gik, og det blev Naadam. De nygifte tog til festen med deres unghest. Hestene løb i heat svarende til deres alder. Og da det blev toåringernes tur, gav Gombos datter en fattig pige fra en af nabofamilierne en ring til gengæld for at hun skulle ride den stridhårede sorte. Så skyndte hun sig sammen med sin mand til målområdet hvor en stor skare mennesker var samlet under meget larm. Pludselig råbte tilskuerne ophidset:

"Nu kommer de! Nu kommer hestene!" Og rytterne kom nærmest tordnende.

Hvide støvskyer rejste sig. De små ryttere fór af sted mod målet, mens de skreg og piskede deres heste. Den stridhårede sorte lå som nummer seks, så satte den

farten op og kort før mål, kom den på højde med den førende hest og passerede den.

De lykkelige nygifte galoppe-rede efter deres stridhårede sorte, mens de jublede højt i sky. Alle talte om den besynderlige plag, som havde vundet løbet. Vinderen blev ført hen til et telt i gyldne tøjler og stænket over med airag (gæret hoppemælk). Da sveden var tørret af dens flanker, faldt strithåret af, og plagen blev som forvandet til en meget smuk brun hest med skinnende, blankt hårlag. Den var virkelig en værdig vinder.

"Det er en virkelig god hest," sagde de ældre mænd i deres hyldest til vinderhesten og kaldte hesten "Aravgar kher", hesten med de gyldne tøjler.

Fra da af vandt den stridhårede brune det store væddeløb ved hvert Naadam, og alle værdsatte den unge kvinde, som havde købt den. Den rige Balbar skammede sig og bad hende udvælge fremtidige væddeløbsheste for ham. Snart var hans flok igen fyldt med rapfodede gangere, men ingen kunne slå den stridhårede sorte.

I tyve år vandt den løbene i de syv lokale Naadam. Som årene gik, blev den stridhårede brune gammel og svag. Men hver gang

Balbar og hans søn trænedes deres hurtige heste, galopperede sædvanen tro den affældige stridhårede brune efter dem, skønt den nu var for gammel til at bære en rytter.

Da væddeløbshestene blev bragt til Naadam, stolprede den gamle stridhårede brune efter dem.

"Vores brune er blevet gal," sagde masteren, og skubbede den væk. Pludselig vrinskede den højt og tårerne trillede ud af dens øjne. Den fulgte sin herre som en hund. Han ville skubbe den væk igen, men hans kone tryglede ham:

"Tag den med, hvorfor såre den følelser?"

Manden gav efter, lagde hovedtøj på hesten og tog den med til Naadam. Da løbet for de gamle heste begyndte, galopperede den stridhårede sorte som sædvanlig foran de andre. Men pludselig kom en anden hest tilhørende den rige Balbar op på siden af den og de galopperede side om side. Om-sider overhalede hesten den stridhårede sorte. Den stridhårede sorte vrinske pludselig højt, bed sin rival i halen og styrtede. Forsamlingen for over til den i en bølge af sympati. Rige Balbars svigerdatter bøjede sig grædende over sin ganger, og da hun strøg den over hovedet, vrinskede den stridhårede sorte for sidste gang og døde.

Efter forsamlingens ønske tilfaldt vinderprisen for sidste gang den stridhårede sorte, og blev overrakt dens frue. Den stridhårede sorte blev begravet i Den Gule Steppe, hvor den vandt sit første væddeløb. Siden blev Den Gule Steppe i landet som tilhører prinsen kaldet Uizeng kaldt for Den Stridhårede Sortes Steppe. Og her slutter historien.

(Fra: How the great bear originate? Folk-tales from Mongolia. Oversat af Gudrun Lefmann).

OM EN BEDRE VERDEN

En krank dansk Skæbne

DA jeg i Foraaret 1925 paa gamle Hertug Larssons Opfordring kom til Urga, fandt jeg, at store Omvæltninger havde fundet Sted, siden jeg sidst besøgte Mongolernes Hovedstad. Larssons Gaard var blevet konfiskeret af de nye Magthavere, samtlige hans Folk var enten traadt i den nye Regerings Sold eller var kastet i Fængsel, og hele den Skare af livsglade Eventyrere, der plejede at have deres Tilhold i hans Hus, var forsvundet til andre Dele af Verden, hvor nye Chancer vinkede.

Den forvovne Larsson selv var intet Sted at finde, men det sagdes, at han enten holdt sig skjult hos mongolske Venner i Byen, eller at han i god Tid var stukket af — formodentlig ned til Kina. Lykkeligvis havde jeg været saa forsigtig at lade mine Mongoler slaa Lejr med Karavanen en Snes Kilometer fra Urga, thi de nye Myndigheder havde sikkert konfiskeret alle Larssons dyrebare Pelsværker, hvis jeg havde forsøgt at bringe dem med mig ind i Byen.

* * *

Paa et Tidspunkt, hvor den danske Koloni i Igagaarden var ude for alvorlige økonomiske Vanskeligheder paa Grund af stadig voksende russiske Skattekrav, bad den rige Hertug Larsson, om Haslund-Christensen vilde likvidere hans mongolske Interesser gennem et Indkøb af 3000 Ponyer til Væddeløbsklubberne i Peking og andre kinesiske Byer. Samtidig skulde den unge Dansker bringe „Hertugen“ en Ladning Pelsværk i Bytte for de kontante Midler, han havde sat i Igagaarden. Og saa drog Haslund-Christensen af Sted. Den Dag anede han ikke, at det skulde blive sidste Gang, han saa det danske Hjem paa Zobelstetten.

I flere Uger luskede jeg rundt i Urga for at søge Kontakt med nogen, der havde talt med Larsson, inden han forsvandt, og som eventuelt kunde give mig Oplysning om, hvordan han ønskede, at jeg skulde varetage hans Interesser. Men alle Larssons gamle Venner og Kumpaner var enten henrettede, fængslede eller flygtede, og flere af de værdige Høvdinge, som jeg tidligere havde truffet ved Larssons Bord, skimtede jeg nu mellem de lænkebehængte Fanger, som hver Morgen fejede Byens Gader og Gyder under bandende Bolsheviksoldaters Opsigt.

Jeg havde fundet mig et hyggeligt Kvarter i en af de mange Munkeceller, som grænsede op til det hellige Gan-

djurtempel, hvorfra jeg havde udmærket Lejlighed til at drive mine Udforskninger uden at vække for megen mistænkelig Opmærksomhed. En Morgen vaagnede jeg ved højrostedede Klageraab fra de tilstødende Celler, og da jeg ilede ud for at undersøge Anledningen til al denne Sorg, viste det sig, at den levende Buddha, den mongolske Kirkes Overhoved, var død samme Nat. Der herskede stor Opstandelse og Sorg i hele den hellige Tempelby, og der gik de vildeste Rygter om, at den lamaistiske Kirkefyrste var blevet forgivet af Bolshevikkerne.

Et Par Dage senere lagde Russerne Beslag paa den levende Buddhas Palads, og alle de sjældne Kostbarheder,

Af HENNING HASLUND-CHRISTENSEN

KAP. XIV

som var blevet bragt den afdøde og hans otte Forgængere som Tribut og Offergaver i Aarhundredernes Løb, begyndte nu at blive falbudt i Basarerne. Der var kunstfærdige Ure med Klokkespil og Panoramaer af Versailles, kostbare Jadedefigurer fra Kashgariet, brogede Bedetæpper fra Bokhara og Khotan, pragtfuldt ciselerede Tempelkar fra Tibet og mangfoldige andre Antikviteter fra Japan, Kina, Nepal og andre Riger, der bekendte sig til den buddhistiske Lære.

Selv købte jeg et skønt broderet Sadelstæppe, som en af Kinas Kejsere havde skænket til en af Guddommens tidligere Reinkarnationer, og et pragtfuldt Sølvhovedtøj, som havde prydet Hans Helligheds Yndlingslegfred.

* * *

EN Dag opsøgte et Par sørgmodige Munkke mig i min Celle for at trygle mig om at adoptere et af den afdødes hellige Dyr, som det nye Regime havde nægtet at give Føden. Til den levende Buddhas Residens hørte der et helt Menageri af saadanne hellige Dyr, og da dette omfattede de mest forskellige Arter fra Duer til hvide Elefanter, spurgte jeg dem, hvad Slags Dyr det var, de vilde præke mig paa. Det var en sød lille Bjørn, forklarede de, en Bjørn, som den levende Buddha havde elsket højt, og som derfor var meget hellig.

Da Idéen tiltalte mig, paatog jeg mig Fadderskabet for en Uge paa den udtrykkelige Betingelse, at Munkene efter de otte Dages Forløb atter skulde afhente den.

Samme Eftermiddag rullede et mægtigt Tremmebur sat paa smaa massive Træhjule og forspændt med otte svedende Ponyer op foran mit beskedne Logi. Inde i Buret rasede en udhungret Slagbjørn. Det var aabenbart meget længe siden, den Bjørn havde været lille og legende. Den hvædede som et Uvejr i en sibirisk Taiga, dens røde Tunge hang den langt ud af den fraadende Flab, og al min indsmigrende Tale besvarede den kun med hvasse Blikke fra et Par smaa, blodsprængte Øjne. Den saa absolut ikke hellig ud!

De ledsagende Præster med deres otte Ponyer forsvandt fra Skuepladsen i mærkværdig Fart, og jeg stod alene tilbage med det rasende Uhyre. I de følgende Dage blev jeg prist for min Godhed, mange lovede mig Belønning i en senere Verden, og min lille Tempelgaard blev et Valfartssted for mangfoldige Pilgrimme; alle vilde beskue den afdøde Buddhas hellige Legebjørn, og de bragte den smaa, nette Offergaver i Form af Mel, Røgelse og meget andet, som ikke interesserede Bæstet den mindste Smu-

le, for Bjørnen vilde have Bær, Sukker, Mælk og Honning i store Mængder.

I de følgende Dage maatte jeg spare for at købe Honning, og jeg maatte springe rundt i Bjergene og sanke Bær for at kunne tilfredsstille dens umaadelige Begær.

Dagene gik. De otte trælsomme Dage blev til fjorten, uden at Munkene kom for at afhente Dyret. Jeg forsøgte forgæves at opspore dem, og det viste sig lige saa umuligt at finde nogen, der vilde overtage mit Fadderskab. Mangfoldige Gange stirrede jeg paa dens dejlige Vams og fede Skinker; den vilde ikke være saa dum at have i slagtet Tilstand! Men at slagte den var jo desværre den største af alle Umuligheder, thi det forbistrede Uhyre var jo helligt og havde været den hensovede Buddhas bedste Legekammerat. Det var forbryderisk at pønse paa at berøve den Livet, og dens utimelige Død vilde uvægerlig udsætte mig for de 40,000 Præsters fanatiske Hævntørst.

Desværre „glemte“ jeg en Dag at sætte Skodderne for Burets massive Dør, og ulykkeligvis stod Porten ud til Gaden samtidig paa vid Gab. Det var et forfærdeligt Syn at se den mægtige Slagbjørn, omgivet af Urgas halsende Hunde, vralte ned ad Byens brede Hovedgade. Som ved et Trylleslag blev Gaden ryddet for Mennesker, Kvæg og Heste. Byen laa som uddød lige til det Øjeblik, da Bjørnen forsvandt mellem Fyrretræerne i den fjerne Bogdoskov.

Lykkeligvis naede jeg ned fra mit Hustag og fik lagt mit Ansigt i alvorligt bekymrede Folder, inden de første opbragte Præster indfandt sig i min Celle, men hele mit Restlager af Sukker og Honning var gaaet til, inden det lykkedes mig at blive enig med Præsterne om, at den hellige Bjørn saagu'

lige saa godt kunde samle sin Honning og sine Bær selv derude i Skoven.

* * *

EN anden Dag fik jeg Besøg i min Celle af et Par fulde Kosakker, som begge tidligere havde kæmpet i Hvidgardisternes Rækker, men som nu var overgaaede til den røde Front. Det var nogle raa og usympatiske Børster, og deres Tale handlede om Mord og Brand og begaaede Misgerninger. Da de hørte, jeg var Dansker, spurgte de grinende, om jeg havde kendt en Landsmand ved Navn Olufsen, hvilket bevirkede, at jeg straks spidsede Ører.

Da jeg første Gang kom til Urga, indlogeredes jeg af Larsson i et Værelse, hvor der i et Hjørne stod et stort Dannebrogslag. Da jeg forbauset spurgte Larsson, hvordan dette Flag var havnet paa dette fjerne Sted, pegede han paa et Fotografi af en ung, kæk Mand, hvis Arm omslyngede en skøn Jødepige. „Det dér er Olufsen,“ sagde Larsson, „og han kom til Urga med det Flag som eneste Bagage. Olufsen var en dygtig Fyr, og i Løbet af de to Aar, han opholdt sig her, erhvervede han sig en net lille Kapital foruden Pigen, som han staaer med paa dette Billede. Men en Dag forsvandt Olufsen spurlost og lige saa pludseligt, som han var kommet. Og kort efter rejste Jødepigen til Kina med alle hans Ejendele. Kun Fotografiet og saa Flaget dér lod de tilbage, og det har ofte undret mig, at Olufsen, der ved sin Ankomst havde skattet sit Flag saa højt, overhovedet ikke tog det med, da han rejste.“

Jeg havde ofte undret mig over, hvor han var blevet af, men det eneste, det var lykkedes mig at opspore var, at han stammede fra Ryesgade i København, hvorfra han rejste til Sibirien for at skabe sin Lykke. Revolutionen

Et mongolsk Ægtepar uden for det Telt, der var deres eneste Hjem

havde imidlertid drevet ham til Kina, hvorfra han i 1919 kom til Urga for at lede efter en ny Lykke. Og nu sad jeg her i en af Urgas Munkeceller og lyttede til to fulde Kosakkers Historie om det Kapitel af hans Liv, som ingen tidligere havde kendt til.

* * *

HVIDGARDISTERNES Fører, den gale Baron Ungern von Sternberg, havde i Spidsen for nogle faa Hundrede Kosakker erobret Urga fra den kinesiske Armé, som paa den Tid okkuperede Byen. I den korte Periode, den gale Baron herskede i Mongolernes hellige By, blev Kommuniteter og Jøder hængt i Hushjørnerne. Gaderne flød med Blod, og de fulde Kosakker dræbte og plyndrede af Hjertens Lyst.

En af Ungerns Officerer havde faaet oplyst — efter Sigende af Olufsens egen Kone — at han havde nedgravet en stor Formue paa et Sted, som selv ikke hun kendte til, men Olufsen var Udlænding, saa ham vovede man ikke aabenlyst at begaa Vold imod.

En Dag fik mine to Kosakker Ordre af den nævnte Officer til at følge ham til Olufsens Gaard, hvor man foregav at ville afkøbe ham nogle af hans Heste. Olufsens Hjord bedede ude paa Steppen i en Snes Kilometers Afstand fra Urga. Altsaa satte man sig i Olufsens Bil for at køre ud og se paa Flokken.

Da man naaede det afsides Sted, hvor Hestene græssede, begyndte de at udspørge Olufsen om, hvor han havde skjult sin Formue, og da han nægtede at meddele det, gik man i Gang med Tortur. En Strikke blev lagt om hans Hals, hvorefter han blev trukket efter den langsomt kørende Bil, til han omsider føjede sig. Men saa snart man havde faaet de ønskede Oplysninger, belønnes de ikke med den udlovede Naade. I Stedet for satte man fuld Fart paa Bilen og fortsatte at køre over Stok og Sten, til han var slæbt tildøde, hvorefter man kappede Rebet og overlod hans afsjælede Legeme til Føde for Vildmarkens Rovdyr.

Et Par Dage senere kørte Officeren til Kina i Olufsens Bil med Madame Olufsen ved sin Side og hele Vognen stuvet fuld med den unge Danskers sammenskrabede Rigdom.

* * *

HELE Urga havde nu taget Præg af den nye Tid og dens Folk. Røde Bannere og Flag vajede fra alle officielle Bygninger, overalt stod Bolsheviksoldater paa Vagt, og Biler og Motorcykler, ført af unge, smarte Bolshevikker, susede gennem den før saa idylliske Tempelbys Gyder og Gader. Urga var i Bolshevikernes og Ungmongolernes Vold, og dens 40,000 Præster og alle den gamle Tids Folk holdt sig forskræmt inden Døre.

Men en Morgen havde Byen atter skiftet Ansigt; Trommerne drønde fra de ellers saa tavse Tempelhaller. Langtonede Trompetskrald udbasuneredes fra Taarne og Balkoner, og Morgenluften vibrerede med Tusinder af Lamaers messende Røster. Den Morgen blev der ikke nogen stille Opvaagnen i den hellige By. Fra alle Gaarde hørtes Hulen og Halsen fra Urgas mangfoldige, bidske Vagthunde, galoperende Hovslag drønde fra Gader og Veje, og fra alle Sider hørtes Skrig fra Byens rædselslagne Indbyggere: „Guds Bjerg brænder! Guds Bjerg staar i Flamme!“

Jeg sprang ud paa Vejen og blandede mig med Menneskemængden, der langsomt masede sig Vej ned til Floden. Gennem tætte Røgtæger skimtedes et bragende Ildhav, Mil efter Mil af det hellige Bjergs skovklædte Skrænter stod i lys Lue. Med rasende Fart omklamrede Flammerne hele Bjerget, indtil de slikkede mod Himlen fra hver Top og Tinde. Alle de Tusinder af Harrer, Ræve, Bjørne og andre fredede Dyr styrtede sig i vild Rædsel mod den tililende Menneskemasse, og alle Bjergets hellige Fugle steg som en mørk Sky mod Himlen.

Døgn efter Døgn brændte det, til hele Guds Bjerg med al sin Frodighed og hele myldrende Liv laa forvandlet til en stor afsvedet Granitmasse.

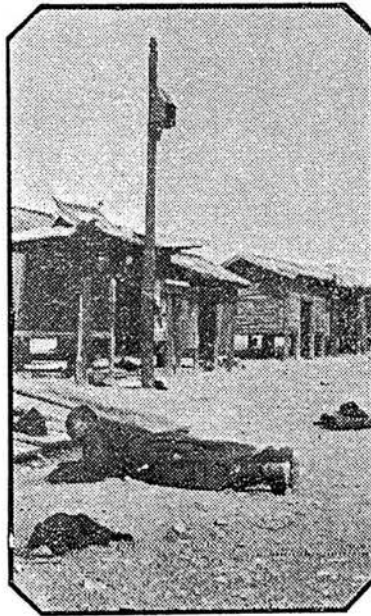
Da Branden omsider var forbi, havde den forarsaget en ny og voldsom Opblussen af Hadet mellem den nye og gamle Tids Folk, som begge gav hinanden Skylden for Ulykken. En Mængde uskyldige Mennesker blev kastet i Fængsel, mange mistede Livet, og alle

var mistænkte. En skønne Dag blev „Guds Kloster“ omdøbt til „den røde Fæstning“. Saa fandt jeg, at Tidspunktet var inde for mig til at rejse mod Syd paa Jagt efter gamle Hertug Larson.

Eftertryk — ogsaa i Uddrag — forbudt.

LÆS I MORGEN:

Mødet med den hvide Afáman

Et typisk Billede fra Urga: En troende Mongol, der har kastet sig ned for at bede

Hertug Larson = Frans August Larson (født i Sverige 1870; død i California 1957). Uddannet som tømmersmed og smed, missionæruddannelse i Eskilstuna 1892, ansat ved Christian Missionary Alliance, New York, som missionær i Mongoliet 1893-1900, tolk og teknisk medarbejder ved The Mongol-Ore Mining Co 1900-1902, ansat ved British and Foreign Bible Society 1902-1913, rådgiver for den kinesiske regering i mongolske spørgsmål i Urga (Mongoliet) og Kalgan (Kina) 1917-1939, fik mongolsk hertug titel i 1920, praktisk leder på Sven Hedin ekspedition 1927-1928, bosat i California 1939-1957.

Kalmuk-udstillingen

I sin erindringsbog "Dyr og Mennesker", som kom på dansk i 1991 fortæller Carl Hagenbeck om sine oplevelser med zoologiske haver og cirkus. Han var særlig opfindsom til at fremvise eksotiske folk i zoologiske haver. Her er et uddrag fra hans bog (side 58-59):

I mellemtiden - 1883 - rejste jeg rundt med en stor Kalmuk-udstilling, som jeg havde indført fra Volgagebetet i Rusland. Kalmukkerne er et interessant folk med en stor historisk fortid. De kalder sig selv Mongol-Øirat, medens navnet kalmukker stammer fra den tatariske benævnelse 'kalemak'. De er et nomadefolk, som bor i ejendommelige, let opslåede telte, kibitkaer, og driver kvægavl.

Vore kalmukker stammede altså fra Volgas bredder og havde foruden deres telte og husgeråd også medbragt alle deres husdyr, fremfor alt deres heste, en stor hjord kameler og som en meget sjældent seværdighed en uhyre flok fedthalefår. Disse dyr får under tiden en ved fedtdannelse så tung hale, at man må anbringe den på en lille tohjulet kære, imellem hvis stænger dyret bliver spændt ind. Ved siden af disse underlige får vakte de kirgisiske hopper, der blev malket hver dag, stor interesse. Af hestemælk tilberede kalmukkerne deres yndlingsdrik, den kumys, der siden da er blevet så bekendt som lægemiddel for brystsygdomme, en gæret drik, som har en syrlig smag og skummer ved omhældning, når den har nået en vis alder, men som mest drikkes lige efter gæringen.

Det var dog langt fra gjort med husdyrene jeg havde også ladet to buddhistiske præster følge med, som tog sig ganske godt ud i ornat.

Kalmukpræst

I vor udstilling kunne man følge vore mongolske gæsters liv og færd til de mindste enkeltheder. De tog deres telte ned og slog dem atter op. Disse bikubeformede kibitkaer består af træstel, som er beklædt med store filtapper, og kun øverst oppe findes der et luft hul, gennem hvilket lyset falder ind

og arnerøgen trækker bort. Thi lige under åbningen i taget bliver kokekarrene ophængt ved store jernkroge på et stativ over et ildsted, fra hvilket der selv i den isnende kolde vinter breder sig en behagelig varme i disse transportable hytter. Teltets træstel er ved indskudte ledforbindelser indrettet således, at man kan slå dem sammen.

En hordes opbrud blev gengivet på det nøjagtigste; man brød kibitkaer ned, læssede deres enkelte dele på heste og kameler og tiltrådte vandringen, det vil sige, man marcherede et par gange rundt i en kreds og var så på bestemmelsesstedet. Teltene blev rejst og lejrlivet begyndt. Hopperne blev malket og måltid tilberedt, der blev bedet, fægtet, sunget og danset.

Kalmukudstillingen havde kort at melde en ganske uhyre succes. I Paris, hvortil jeg var taget først, var tilstrømningen betydelig, men hvad der kort efter passerede i Berlin, var ligefrem eksempelløst. Besøgenes antal oversteg alle de cifre, jeg hidtil havde haft at notere ved folkeudstillinger. Jeg husker nok, hvor glad jeg blev, da der fra Berlin blev sendt mig et telegram af følgende indhold til Gumbinnen, hvor jeg opholdt mig i forretningsanliggender: "Til nu besøg ca. 80.000 personer. Umådelig tilstrømning. Trafikken holdes kun i gang ved hjælp af et stort antal politibetjente til hest og til fods." Disse 80.000 personer havde besøgt den zoologiske have på én dag indtil klokken 4 eftermiddag. Om aftenen var de besøgendes tal endog steget til 97.000.

Det var hvad Hagenbeck havde at fortælle om sin succes med en udstilling af levende mongoler. ☺

Privatisering i Mongoliet

Mongoliet er det land i den tidligere COMECON-blok, som har gennemført den hurtigste privatisering. Det stigende antal Mercedes'er i hovedstaden er det tydeligste tegn på det stigende antal nyrige af handlende, mellemmand eller nye virksomhedsejere. De internationale banker fremhæver privatiseringen for dens konsekvens og generelt gode resultater. Verdensbanken anvender ligefrem Mongoliet som et mønstereksempel for andre tidligere østbloklunde og statsdominerede økonomier i den tredje verden.

Omvendt påpeger mange 'almindelige' mongoler privatiseringens ugenomsidelige og forhastede gennemførelse. Processen har fremkaldt megen splid, hævder de. En hyrde fortæller mig, at han under privatiseringen kun modtog geder og får og alt for få heste og kvæg, for den tidligere partiformand og andre kadrer var løbet med lastvognene og de bedste dyr, inden de ansatte fik at vide, at kollektivets værdier skulle sælges. Meningerne er med andre ord meget delte.

Men hvad blev privatiseret og hvordan? Og har privatiseringen været i stand til at rationalisere økonomien og skabe øget vækst?

Privatiseringens karakter og omfang

Privatiseringen minder meget om den i Polen, Rumænien og det tidligere Tjekkoslaviet. Alle, børn som voksne, fik et enslydende antal folkeaktier, som de frit kunne bruge til at købe små butikker eller andele i de store virksomheder.

Den mongolske privatisering blev vedtaget ved en lov i maj 1991. Derefter blev virksomhedernes og landbrugenes værdi vurde-

ret, hvorefter folkeaktierne frit kunne placeres i virksomheder og landbrugsenheder. I efteråret 1991 blev der udstedt fire folkeaktier til hver indbygger født før 31. maj 1991. Af dem var de 3 lyserøde og de var beregnet til erhvervelse af fast kapital i små virksomheder og i de tidligere landbrugskooperativer. Det skete på offentlige auktioner, hvorefter ejeren blot registrerede sit (del)ejerskab ved at aflevere de lyserøde værdikuponer. Ejeren er herefter frit stillet til at sælge skødet på det nærmeste gadehjørne - eller opkøbe flere, hvis vedkommende har lyst og især penge.

Desuden fik hver mongol én blå folkeaktie til indløsning af kapitalværdi i store virksomheder. Aktier i store virksomheder skulle købes på børsen. Først noteredes de interesserede købere, hvorefter prisen slutteligt blev reguleret op eller ned afhængig af udbud og efterspørgsel. Til sidst kan de da interesserede købere erhverve aktierne ved almindeligt køb på børsen. Da de fleste mongoler bor hundrede eller tusindvis af km. borte fra børsen, havde myndighederne opstillet registreringsboder med telefoner i de fleste større bosættelser rundt omkring i landet.

De eneste virksomheder, som skal forblive statsejede, er indenfor de strategisk vigtige sektorer: minedrift, energi, kommunikation, vandforsyning og transport. Ifølge privatiseringsplanen skal 45% af Mongoliets kapitalværdier (ca. 20 mia. tugrik) overgå til privat eje. Det repræsenterer to-trediedele af den nationale værdiskabelse.

I alt skal samtlige 25,6 mio. husdyr og 3.750 mindre virksomheder og forretninger overgå til privat eje via indløsning af de lyserøde folkeaktier. De blå folkeak-

tier bruges til total privatisering af 340 og delvis privatisering af 364 store virksomheder samt 300 statsgårde. De store statsgårde og enkelte større virksomheder udstykes som regel i mindre enheder.

Husdyr og mindre kooperativer og virksomheder blev hurtigst privatiseret. Det var mere 'langsomt' med de store statsvirksomheder. Efter 1½ år, det vil sige i april 1993, var 73,5% af den planlagte privatisering realiseret (målt i kapitalapparatets værdi). I december 1994 var 88% af privatiseringen gennemført. I 1992 producerede den private sektor hele 62% af landets BNP - tallet skønnes af udenlandske økonomer bosiddende i Mongoliet nu at være på ca. 85%. Denne hurtige privatisering er imidlertid ikke tegn på, at afhændelsen af statseje foregik problemfrit - eller at de privatiserede virksomheder nu ledes uden statskontrol.

Privatiseringsproblemer

På papiret ser privatiseringen ganske imponerende ud. Den har dog været forbundet med mange vanskeligheder. En stor del af de tabsgivende virksomheder var handicappede af et nedslidt produktionsapparat, hvis modernisering krævede store nyinvesteringer. Desuden blev det tidligere (COMECON) marked opløst. En ikke ubetydelig del af de reelt privatiserede virksomheder gik konkurs - eller de åbnede aldrig butikken eller fabrikken - på grund af en konstant faldende efterspørgsel.

Børsens formand mente ved privatiseringens start, at ca. en-trediedel af alle virksomheder ville gå konkurs. Det blev desuden forudset, at privatiseringen ville forårsage social uro, da en øjeblikke-

lig lukning af de tabsgivende virksomheder ville skabe et arbejdsløshedhedsboom. For at undgå dette forblev mange af virksomhederne statskontrollerede ved 51% statseje af aktierne. Selvom disse virksomheder dermed er statskontrollerede, registreres de som privatiserede. Især statsgårdene og en del af de store virksomheder var således fortsat statskontrollerede.

De reelt privatiserede virksomheder med videre blev tyngt af alvorlige organisatoriske og produktionsstrukturelle problemer:

1) Staten privatiserede dele af de aktiviteter, som kunne komme til at fungere bedst i offentligt regi - eksempelvis indenfor sundhedsvæsenet, hvor sundhedsklinikkerne på bag-niveau blev privatiseret.

2) De lokale myndigheder udførte selv privatiseringen af dyr, statsgårde og lignende. Dyrene blev fordelt efter meget forskellige kriterier, ofte uden kontrol. Betydelige uregelmæssigheder og ulovligheder fandt sted: De privatiserede dyr og småvirksomheder blev værdisat meget 'lemfældigt'. Desuden foregik privatiseringen med så stor hastighed, at mange potentielle købere reelt ikke fik mulighed for indhente information om, hvad der skulle privatiseres. Et mønster begyndte at tegne sig: Attraktive traktorer og lastvogne samt de bedste dyr blev uden annoncering solgt til en pris langt under den reelle værdi, hvilket har skabt ikke ubetydelig utilfredshed blandt mange mongoler.

3) Der ikke var udarbejdet en sammenhængende privatiseringsplan. Det var således ikke tilstrækkeligt forundersøgt, hvordan nogle af de tabsgivende virksomheder kunne gøres rentable ved virksomhedssammenslutninger, alternativ

Dundgobi marts 1995. Fot: Ann Benwell.

produktudvikling, dannelse af nye virksomheder ved integration af levedygtige delproduktioner fra forskellige, tabsgivende virksomheder med videre.

4) Privatiseringen blev igangsat, inden der var etableret kreditmuligheder; før der eksisterede en lovgivning for private virksomheder; før der var etableret en markedsinfrastruktur i form af markedsinformation og pålidelig transport med videre; før at skattelovgivningen for den private sektor var vedtaget; uden rådgivning for nye virksomhedsejere i regnskabsføring, markedsøkonomi og virksomhedsledelse med videre.

5) Overdragelsesbetingelserne til de nye virksomhedsejere var i praksis næsten ikke-eksisterende. Der var således ikke i opstillet økonomiske målsætninger vedrørende omsætning, profitabilitet, nyinvesteringer med videre som bindende retningslinier for de nye eiere af større virksomheder (som

det for eksempel den tyske Treuhandanstalt gjorde ved privatiseringen i det tidligere DDR).

6) Monopoldannelse resulterede i prisstigninger og ingen produktudvikling. Det offentlige opsyn med privatiseringen og sanktionering af den vedtagne monopollov var ofte mangelfuld på grund af en konstant svagere offentlig sektor og til dels bestikkelse (ved Thatcher-privatiseringen i Storbritannien blev dette imødegået ved en midlertidig stigning i antallet af de offentligt ansatte, som skulle styre og kontrollere privatiseringen, sanktionere mod monopoldannelse med videre). Før privatiseringen producerede de fem største virksomheder over 75% af værdiskabelsen indenfor tekstiler, læder, uld, kødforarbejdning, drikkevarer, mejerier med videre.

Privatiseringen resulterede ikke i dannelsen af flere, mindre virksomheder, som følge af både utilstrækkelige overdragelsesbetingelser og manglende offentlig sankti-

Sydgobi marts 1995. Fot: Ann Benwell.

onering. I nogle sektorer har Mongoliet stadig kun én fabrik, for eksempel kun én skofabrik.

7) Den indirekte statskontrol skabte et midlertidigt vakuum, hvor hverken markedsbetingelser eller planøkonomi styrede virksomhedernes dispositioner. Selv ejerne af reelt privatiserede virksomheder forventede, at staten fortsat ville forsyne deres virksomheder med subsidierede inputs med videre. Bankerne kontrolleres fortsat af de tidligere statsvirksomheder, som gav ordre til at placere deres kreditter i selv meget tabsgivende virksomheder, alt imens andre, velfungerende, virksomheder ikke kunne opnå kredit. Desuden fortsatte de offentlige handelselskaber med at tvangsopkøbe mælk, kød og andre produkter til kunstigt lave priser. Udenlandsk valuta var 'rationeret' og kun private virksomheder med gode uformelle forbindelser kunne få adgang hertil. Nepotismen i dele af bureaukratiet blev styrket - ikke svækket.

Privatiseringens legitimitet begyndte derfor at blegne. En kraftig lavkonjunktur indtræf, og mange klagede over de tomme hylder i butikkerne, som privatiseringen fik skyld for. Arbejdsløsheden og varemanglen blev i en opinionsmåling (oktober 1992) nævnt som hovedårsagen til, at 59% af befolkningen nu var imod den økonomiske reformpolitik - kun 24% støttede denne.

Alt i alt var der både praktiske og politiske årsager til, at privatiseringen ikke forløb som planlagt. Det gælder både de mindre forretninger og virksomheder samt dyr, som nu er stort set helt overgået til privat ejerskab og kontrol - samt de store virksomheder, som er privatiserede men alligevel ikke styret af aktionærvalegte ledelser. Især for de store virksomheder, fungerer markedet og virksomhedsledelserne ikke som i vesten.

Ny kontrol over storvirksomhederne

De privatiserede storvirksomheders ledelsesforhold er ofte uafkla-

rede og synes ikke at reflektere aktionærernes interesser. Halvdelen af Mongoliet 2,3 mio. indbyggere er i dag ejere af folkeaktier i statsvirksomheder. Ejerskabsforholdet er således meget diffust. 900.000 mongoler har således folkeaktier i de 370 største foretagender. Nogle virksomheder har over 40.000 aktionærer. Med enhver målestok er Mongoliet det land i verden, som har den mest spredte aktiefordeling.

Ifølge gældende regler kan en virksomhedsbestyrelse kun gennemføre overordnede beslutninger for virksomhedernes drift (rationiseringer, produktionsomlægning, sammenslutning og lignende) efter et aktionærmøde, hvor mindst 50% af aktieinteresserede har godkendt de fremlagte forslag. Dette har stort set aldrig været gennemført, da aktionærerne lever spredt over hele landet (verdens 18. største) med mangelfuld kommunikation og infrastruktur. Resultatet er, at virksomhedsbestyrelserne fungerer helt autonomt - offentligheden og flertallet af aktionærerne har ofte ingen indflydelse eller kontrol.

Staten har stadig 51% ejerskab i flere af de såkaldte privatiserede storvirksomheder, omend statsejerskabet nu afhændes. Staten ejede mellem 15% og 80% af aktierne i 41% af de første 300 virksomheder, der blev privatiseret. Denne andel faldt kraftigt i de efterfølgende privatiseringer. Samtidig begyndte staten at sælge en stor del af dens aktier i de først privatiserede virksomheder. Ved udgangen af 1993 havde staten således majoritetseje i kun 126 og minoritetseje i 67 af Mongoliets 764 privatiserede storvirksomheder. Det er imidlertid ikke ensbetydende med, at staten kontrollerer de 126 virksomheder, hvor den har aktiemajoritet.

Amerikanske forskningsresultater peger på, at statens repræsentanter ofte udebliver til bestyrelsesmøderne og sjældent spiller nogen afgørende rolle. Staten har flest aktier i de mest kriseramte virksomheder, og kun få embedsmænd ønsker at få ansvaret for de reelt mange ruinerede virksomheder. Desuden er statens repræsentanter fra ofte konkurrerende ministerier, som sjældent er enige om afgørende spørgsmål.

Hverken aktionærerne eller staten synes at influere afgørende på virksomhedernes drift og udvikling. 17 måneder efter privatiseringen var der kun holdt aktionærmøder i en-tredjedel af virksomhederne. Den dominerende part er som regel de gamle virksomhedsledelser og medarbejderne. Over halvdelen af virksomhedsledelserne består således af de samme folk, som styrede virksomhederne før privatiseringen. Desuden har medarbejderne en ofte afgørende indflydelse på virksomhederne, hvilket skyldes, at de og deres familier har placeret deres folkeaktier i de virksomheder, hvor de arbejdede. Det diffuse ejerskab resulterer i egentlig kontrol hos de ansatte og deres familiemedlemmer, som ifølge undersøgelser ejer op til 44% af de store virksomheder. Medarbejderne og deres familier har foreløbig satset på risikominimering fremfor profitmaksimering efter devisen: "Man ved hvad man har - ikke hvad man får". Virksomhedernes rationaliseringer hæmmes således af, at de fleste ledelser ikke er udskiftet, og at medarbejderne har held til at modsætte sig upopulære tiltag.

Privatiseringen synes således at kunne karakteriseres mere som kollektivisering end privatisering - en kendsgerning som de internationale banker næppe billiger. Det

skal den nyåbnede børs nu tackle ved, at de menige mongoler skal kunne sælge gamle og købe nye aktier i de store virksomheder. Det skal nu være muligt at afhænde de aktier, man fik ved privatiseringen, hvis overskuddet er for lille - eller helt udeblivende. De liberale kræfter har fået ny vind i sejlene, hvilket også skyldes presset fra de nu 23.000 private virksomheder og forretningsfolk, hvis udvikling ikke skyldes privatisering men egen udvikling af private forretninger og virksomheder. Disse nyetablerede interessegrupper - samt de internationale banker - har ikke ubetydelig indflydelse i dagens Mongoliet.

Den mongolske børs og øget markedskræfternes gennemsnættelse

Med udenlandsk rådgivning er Mongoliet nu ved at tackle 'problemet' med det diffuse, uafklarede ledelsesforhold i de privatiserede virksomheder. Efter lang tids forberedelse af nye love mod insider-handel og lignende åbner den mongolske børs dette efterår dørene for egentlig handel med aktier. Åbningen har været udsat flere gange, blandt andet på grund af vanskeligheder med at bestemme virksomhedernes reelle værdi. Aktiernes værdi er først nu ved at være re-evalueret på basis af nye virksomhedsvurderinger, nye afskrivningsregler, konjunkturregulering og så videre. Når børsen således snart åbner, forventes en stor del af aktionærerne at ville afhænde aktier i de diffust-ledede og urentable foretagender. Der vil således blive etableret et økonomisk pres på bestyrelserne for at rationalisere virksomhederne. Arbejdsløsheden i byerne forventes som følge heraf at ville stige drastisk.

Den nye børs-lov indeholder ingen restriktioner med hensyn til

udenlandsk køb af aktier. Især minedrift, guld, og kashmir-produktion forventes i første omgang at ville tiltrække udenlandsk kapital.

Den menige mongols største bekymring herved er, at det kapitalstærke Kina kommer til at opkøbe størstedelen af landet. Børsens "chief executive officer", Mr. Zolzhargal, udtrykker det tydeligst i en officiel udtalelse om, at han vil igangsætte en national kampagne for at bremse bekymringerne om, at kinesiske investorer kommer til at kontrollere Mongoliet. Det skal tilføjes, at hver mongol fik folkeaktier for en samlet værdi á 10.000 tugrik. Dengang var der 15 tugrik på 1 US\$ - i dag er der 450 tugrik på 1 US\$! Der skal ikke store kapitalindsud til at kontrollere landets økonomi.

Det er bemærkelsesværdigt, at parlamentet først vedtog børsloven, da der forinden var vedtaget en lov om, at størstedelen af Mongoliets jord ikke kunne blive privateje - og dermed falde i 'forkerte' hænder. Græsningsarealer har traditionelt altid været fællesejede i det nomade-dominerede land, hvor befolkningen flytter til nye græs-gange 4-10 gange årligt. Kun byområder (0,3% af Mongoliets jord) samt opdyrkelig agerjord (2%-3%) kan blive privateje og leaset af udenlandske interesser.

Udenlandske iagttagere, mongolske børs-yuppiere og små-kårs familier afventer i disse måneder med stor spænding på resultatet af endnu en fredelig revolution i landet: børsen. ©

Ole Odgaard

Ole Odgaard er cand.scient.soc & lic. phil (ph.d). Han er fuldmægtig i Udenrigsministeriet. Artiklen udtrykker udelukkende hans egen synspunkter.

Hvad kan Dansk Mongolsk Selskab gøre mere?

Foto: Ann Benwell, Gobi marts 1995.

Det er nu godt 5 år siden der blev taget initiativer til at etablere et Dansk Mongolsk Selskab. På forskellig måde var 1990 et ideelt år for etableringen af et selskab, der skulle fungere som samlingsorgan for folk med interesse for mongolernes kultur, sociale forhold, historie og udvikling. For hele den politiske situation i Østeuropa, herunder også i Mongoliet tegnede sig frydefuld. De mange reformer og tiltag med henblik på omstillingen fra en kommunistisk styreform til en demokratisk lovede hurtige og synlige fremskridt på alle områder.

Således blev det første demokratiske parlamentsvalg afholdt i Mongoliet i juli 1990, og flere partier kom ind i parlamentet.

En stor samfundsomstilling var igangsat.

Samarbejdet mellem Danmark og Mongoliet lå dengang på et meget beskedent plan, for slet ikke at tale om samarbejde mellem de folkelige organisationer. Så vidt jeg er orienteret, har samarbejdet mellem det officielle Mongoliet og

Danmark begrænset sig til de formelle diplomatiske relationer og til et meget beskedent handelssamarbejde. Kendskabet til Mongoliet var meget lille her i Danmark og omvendt.

I lyset af den nye politiske udvikling voksede aktualiteten af en dansk organisation, som ikke alene ville kunne støtte den mongolske udvikling, men som også skulle bidrage til udvidelse af bredere folkelige relationer mellem Danmark og Mongoliet. Interessen for en sådan organisation viste sig at være større end antaget. Idag har vi et velfungerende selskab med mange forskellige aktiviteter.

I den mellemliggende periode foregik der en vældig udvikling i relationerne mellem Danmark og Mongoliet. Danmark var et de første lande, der erklærede sig villig til at støtte Mongoliet i dets vanskelige omstillingsfase. Idag er Danmark blandt de donorlande, der yder et betydeligt og uundværligt økonomisk bidrag på de mange områder, der har lidt et alvorligt knæk på grund af den stadig

voksende økonomiske krise. Overalt i Mongoliet, hvor jeg har været, udtrykte mongolerne en stor glæde og taknemmelighed overfor Danmark for den store velvilje og hjælp, Mongoliet har fået i de senere år.

Parallelt med den officielle danske bistand arbejdede selskabet i de forløbne år med at opfylde sine formålsparagraffer, og man kan i dag med glæde konstatere, at selskabet er blevet et samlingsorgan for personer med interesse for den mongolske kultur. Vi udgiver et tidsskrift om mongolerne for at bidrage med oplysninger om den mongolske kultur, historie og den almene socio-økonomiske situation.

Selskabets øvrige aktiviteter er foredrag over mange forskellige emner, møder med gæster fra Mongoliet, lysbilledfremvisning, beretning om rejseoplevelser, med mere. Disse aktiviteter har været meget spændende, og det må vi takke de mange, der velvilligt videregav deres synspunkter og oplevelser fra rejser i Mongoliet.

Selvom alle disse foredragsrunder, mødevirksomhed og mere var af vidt forskelligt indhold, havde det et til fælles. For uanset hvad, emnerne drejer sig om, så kan man ikke undgå at berøre den voksende fattigdom og nød i Mongoliet. Det kan være en frustrerende oplevelse for mange, selvom man oplever dette på afstand.

Den danske midlertidige bistand til Mongoliet vil imidlertid opføre i 1997, selvom omstillingsproblemerne i Mongoliet langt fra er løst. Tværtimod, der er meget dystre fremtidsudsigter på alle områder. Fattigdommen breder sig til den store dele af befolkning, og en større marginalisering af sociale grupper er en realitet. Der er un-

dersøgelse, der viser, at omkring 50% af befolkningen lever under et subsistensminimum, og det vil - ud fra mine egne indtryk - ikke undre mig, hvis tallet var endnu højere.

Mange af de donorlande, som støttede den nye udvikling i Mongoliet er mindre velvilligt indstillet på fortsat at yde bistand. Der er nok mange forskellige årsager til det. Mongoliet kan være et for lille marked, svag infrastruktur og den generelle politiske og økonomiske situation andre steder i verden melder sig med behov for bistand og hjælp.

Bistandsorganisationer

Med ophøret af den danske officielle midlertidige bistand til Mongoliet, vil der i realiteten ikke være en dansk statslig myndighed, der vil varetage bistandsopgaver i Mongoliet. Det betyder, at bistanden hovedsageligt kun vil blive varetaget af velvillige private NGO'er (ikke-statslige) organisationer, som vurderer, at Mongoliet opfylder betingelserne for økonomisk og anden bistand.

Kun Dansk Santalmission og Nationalforeningen til Bekæmpelse af Lungesygdomme kan for nuværende kunnet få øje på behovet for hjælp som følge af den generelle sociale og økonomiske krise i Mongoliet. Dansk Santalmission har fået bevilget 2 millioner kroner af Danida til et projekt, der skal bekæmpe fattigdommen i Gobi Altai. Nationalforeningen til Bekæmpelse af Lungesygdomme arbejder i øjeblikket med planlægningen af et tuberkuloseprojekt i Mongoliet. Foreningen får bevilget ca. 8 millioner kroner af Danida.

De store private bistandsorganisationer har tilsyneladende andre interesseområder, som de har kendskab til og erfaringer fra. I en kronik i Det Fri Aktuelt for ca. 2

år siden under overskriften "Ud med Mongoliet" udtalte den daværende chef for Mellemløst Samvirke Poul Grosen sig således om den danske bistand i Mongoliet:

"... Hvad i alverden skal vi i Mongoliet og Yemen, der efter alt at dømme er på vej ind i varmen. Det ville jo være en ren politisk bistand, der bare handler om at give Danmark adgang til nogle spændende samfund, hvor vi ikke er inde."

Den udtalelse tyder på, at der blandt de store private bistandsorganisationer er meget lidt kendskab til og forståelse for Mongolietets nuværende vanskelige situation.

Måske skulle Dansk Mongolsk Selskab gøre noget ved det.

Selskabets rolle

Selskabets aktiviteter, som på nuværende har været mere eller mindre fastlåst af informationsaktiviteter af forskellig art bør efter bestyrelsens mening udvides til at også omfatte gennemførelse af mindre og overskuelige bistandsopgaver.

Ideen til gennemførelse af bistandsopgaver kom frem, da et af vore medlemmer kom med et forslag under den sidste generalforsamling om, at Selskabet bør gå mere aktivt ind og støtte de mange

fortabte børn i Mongoliet, som har meget vanskelige levevilkår under den nye udvikling. Efterfølgende blev der nedsat en arbejdsgruppe, bestående af Marianne Haslund-Christensen, Karl Emil Roll, Leif Petersen og undertegnede med henblik på at undersøge forskellige muligheder for realiseringen af ideen. Efter nogen overvejelse kom vi til den konklusion, at vi skulle lade Dansk Mongolsk Selskab gå ind i gennemførelsen af et børneprojekt i Mongoliet, med støttemidler fra DANIDA, EU og andre kilder.

Dansk Mongolsk Selskab vil i kraft af sit formål, aktiviteter og medlemsantal umiddelbart af Danida få status som NGO-organisation og vil således kunne tage ansvaret for gennemførelsen af sådanne projekter i samarbejde med fagfolk på området. Endvidere er der i Dansk Mongolsk Selskab mange ressourcepersoner, som vil kunne bidrage til gennemførelsen af sådanne projekter.

Indtil videre arbejder arbejdsgruppen videre på virkeliggørelsen af ideen. Dette kunne så være starten på at realisere vore ønsker om at gøre noget for Mongoliet, i stedet for blot at være tilskuere til nøden og elendigheden. ©

Bulgan Njama

Foto: Ann Benwell, Gobi marts 1995.

Oplevelser i Mongoliet Uddrag af rejsebrev 3

1. juni 1995. Børnenes dag, som er national fridag. Ann Benwell har da boet i Ulaanbaatar i 2 uger i egen lejlighed og under langt bedre forhold end i Gobi, som hun dog savner. Ann fortæller:

Februar 1995 fejrede vi *Tsagaan Sar* (hvide måned = mongolsk nytår) i Sainshand, Gobi. Nytåret ville jeg fejre sammen med mine venner - og, du godeste, jeg har aldrig i mit liv spist så mange *buuz* (dampede kød-dumplinger) og drukket så meget *arkhi* (vodka). Man bestiller ikke andet i 4 dage!

Den 8. februar kørte jeg med min chauffør Ganbayar de 500 kilometer i jeep til Ulaanbaatar med et flyttelæs. Turen var uden tolk. Vi talte sammen via ordbøger, når vi gjorde holdt. Vi overnattede undervejs hos hans familie. Jeg mødte hans mor, søstre, storebror og masser af børn. Næste dag kørte vi det sidste stykke til Ulaanbaatar. Han polerede jeepen før vi kørte ind i byen. Jeg følte mig forpligtet til også at pynte mig: læbestift!

Nogle dage senere tog jeg igen til Gobi. Med Eenee (tolk) og Ganbayar (chauffør) tog jeg på turne rundt i Gobi for at tale med folk om projektet. Vi 3 er et godt lille hold.

I Hanbogd *sum*, Sydgobi, blev vi som sædvanligt godt modtaget og ville gerne have blevet der lidt længere, hvis vi havde kunne. Vi gav en *sum*-official et lift i jeepen til Dalanzadgad (*aimag*centeret). Men først havde vi et hyggeligt aften i hans *ger*, hvor han boede med sin mor og adskillige børn, som dog ikke alle var hans egne. Han var lige blevet skilt. Skolen

havde ingen elektricitet, så vi blev inviteret til hans *ger* for at se fjernsyn. Jeg fik lov at bruge strøm til min computer. Jeg måtte arbejde undervejs for at kunne nå at skrive rapport. Mens de andre spillede kort og så TV, arbejdede jeg. Af og til mumlede jeg til Eenee, hvad jeg kunne se af Gabayar's kort. De kunne jo ikke forstå engelsk. Senere viste jeg dem et computer spil, som var lige ved at stjæle billede fra "Dirty Face" (Beskidte ansigt), en venezuelansk soap (Cara Suzia), som alle følger med i.

For eksempel går alt i stå i Ulaanbaatar; byen er som en spøgelsesby hver lørdag og søndag mellem 19:20 og 21:00, hvor "Dirty Face" er i luften. Til min afskedsmiddag i Sainshand blev vi bedt om at tage maden med fra restauranten og spise den hjemme hos mig, så serverings- og køkkenpersonalet kunne få fri til at se TV. Nomader rejser gerne 20-30 kilometer på hest til den nærmeste *ger* med TV og generator for at kunne følge med i serien. Nå, men mit computerspil vandt over "Haltar Zeret", som serien hedder på mongolsk. Nu hvor jeg kender titlen og hovedpersonernes navne, kan jeg opfange når et seriøst møde pludselig skifter karakter og snakken går på det sidste sendte afsnit af serien.

Næste dag kørte vi til Dalanzadgad. Undervejs blev der fortalt mongolske historier. Her er et par prøver:

En ung kvinde, der netop var blevet enke, var alene hjemme med sit spædbarn. Udenfor var der stormvejr. Kvinden havde sikret *ger*'en mod storm og havde ingen

grund til at være bange. Alligevel følte hun en snigende uhygge. Hun blev skræmt, da der om natten blev buldret på døren, der var lukket til på grund af stormen. En mand kom ind. Hendes mand! Men han havde et ulveansigt. Han spærrede døren og insisterede på at få mad og drikke. Han lagde sig så til at sove med hende og spædbarnet. Da han sov, sneg kvinden sig ud. Hun kravlede ud af røgåbningen i *ger*'ens tag. Inden hun galoperede på sin hest til *sum*centeret for at hente hjælp, satte hun ild til *ger*'en. I gløderne fandt man de forkullede rester af spædbarnet, men ingen af ulvemanden. Kvinden var nu næsten vanvittig af angst. For at berolige den skræmte kvinde, blev det besluttet at grave hendes afdøde mand op. Man fandt hans knogler på plads i graven - forkullede.

Et mongolsk tog kører gennem Mongoliet. Idet det nærmer sig en station, ser folk til deres undren, at alle vogne undtagen én (i midten) er i brand. Alle undre sig over, hvorfor den ene vogn ikke brænder. Den ser ud som alle de andre. Hvorfor brænder den ikke?

En ung mongol tager til Rusland for at studere. Han sidder en dag på en bænk og nyder solen. En russisk kvinde sætter sig ved siden af ham. De taler ikke sammen. Mongolen er generet og kan ikke rigtig russisk endnu. Kvinden rejser sig. Han bliver helt forfjamsket, da han ser, at hendes letter sommerkjole har sat sig fast mellem hendes tykke baller. Som den høflige mongol han er, beslutter han sig for at rette den uheldige situation. Han trækker kjolen ud

og får en ordentlig lussing. Han tænker panikslagen, at han nok har gjort en fejl, og at han hellere må gøre det godt igen ... og stopper kjolen tilbage op igen.

En blind mand går langs stranden til et hav. På skulderen bærer han en mand uden ben. Pludselig råber manden-uden-ben: "Stop! En person er ved at drukne!" Den blinde spørger så: "Skal du ud og redde hende?" Hvordan vidste den blinde, at det var en kvinde?

Stakkels Eenee skulle oversætte. Hendes fumlen efter ord, fnis og alle i jeepens forventningsfulde ansigter vendt mod mig, fik mig til at gætte vitsen. Denne vits blev fortalt mellem Hanbogd *sum* og Dalanzadgad i Omnogobi. Kort efter kom vi til et sted, hvor fortælleren pludselig blev alvorlig og fortalte om et drab, der fandt sted for få år siden.

To familier havde strides i generationer om ret til græsning og vand. De hadede hinanden, eller i hvert fald de 2 mandlige familieoverhoveder. En dag havde den ene (den gode) slået den anden (den onde) ihjel i selvforsvar. Begge familier var i virkeligheden lettede og ville begrave stridsøksen. Men politiet fik nys om drabet. Drabsmanden fik dødsstraf. Hele egnen var endnu præget af det, sagde fortælleren. Lidt efter så vi en *ger*, hvor 'den godes' familie boede. Vi kørte forbi i tavshed.

Jeg er i Gobi, langt ude i en hotel-*ger* et sted, som hedder Mandal-Ovoo. Det ligger i den nordvestlige del af Omnogobi (Syd Gobi). Jeg har lige taget *min dell* på, fordi vi skal et smut til fest i anledning af Kvindernes dag (8/3). I dag har vi interviewet 4 kvinder, 2

Midtgobi, marts 1995. Fot: Benwell.

SCC-medlemmer og 2 lærere. Vi har haft en dejlig dag, som stort set alle de andre. Det er den tredje *sum*, vi er i. Vi har lige været i Dalanzadgad (*aimag*-centeret) hvor vi fik et bad og *nød* det. Vi spiste på hotellet. Næste dag efter møde med ACC (*aimag* koordinations kommiteen) tog vi på udflugt til et fantastisk sted i Altai Bjergene. Vi gik på is i en slugt, "Grib Slugten", og vi havde sjov med at glide på isen. Det lyder måske rosenrødt, men her er også koldt, besværligt og ulækkert af og til. I morgen kører vi videre til Dundgobi (midt gobi) til Huld *sum*. Efter den mangler vi kun et *aimag*-center og nok en *sum*. Her er så ubeskriveligt smukt, og folk er så imødekomende.

En morgen hørte jeg en underlig lyd udefra og fandt Ganbayar halvt inde under jeepen med en flammekaster. Han var ved at varme jeepens olie op - med en halv meter lang flamme. Det så ret drabeligt ud!

I Dundgobi *aimag*-center (Mandal Gobi) var der intet vand i vores bygning. Vi tog derfor på offentlig anstalt. Her fik både Ganbayar og jeg en lille pose shampoo, for vi havde glemt vores i farten. Der var næsten ingen vand i min kabine. Kun en tynd, tynd stråle, der nogen gange gik over i dryp. Da jeg kom shampooen i håret, mærkede jeg at det var body lotion. Tja, sådan er det bare. Det blev i håret i over en uge. Der var ikke noget at gøre. Ganbayar sad i jeepen og rodede i sit hår og grinede. Han havde også opdaget det for sent.

I et møde med *aimag*-guvernøren blev jeg spurgt om, hvad jeg mente om nomadelivet, Mongoliet og de sidste dages storme. Jeg svarede, at jeg var glad og taknemmelig for at være i Gobi, og at det var fascinerende at mærke naturens styrke. Jeg kunne bare ikke lade være med at tænke på, at vi havde det trygt og godt i jeepen og i *ger*'er, mens mange var ude i vejret med deres dyr. Guvernøren forblev tavs et stykke tid, så fortalte han, at 2 mennesker var meldt savnede.

Dagen efter fortalte han, at en gravid kvinde og hendes far var blevet fundet, døde af kulde. DE var styrtet rundt efter bortløbne dyr om natten, havde opgivet, var vendt hjemad, var gået forbi *ger*'-en og i modsat retning af, hvad naboer havde troet, efter at dyrene var fundet.

Turen tog 22 dage og vi tilbagelagde ca. 3.000 kilometer på Gobiveje. ©

Ann Benwell

Sommerbrev fra Elsebeth Andersen

Arbejdsomt har forår og sommer 1995 været præget af forberedelse og igangsættelse af 2 nye mindre projekter vedrørende "køer og mælk" samt selvfølgelig det allerede igangværende projekt, hvor der også har været mange nye opgaver at tage fat på for både de nye landmænd og os. Der har været "nogle knaster, som skulle høvles til", men nu går det helt godt igen.

De 3 projekter beløber sig til ca. 10 millioner kroner i alt, så det er ikke store beløb, men indtil nu har effekten været god og synlig. Den udvikling skulle gerne fortsætte.

Jeg holder meget af vore nye landmænd, så jeg har skrevet kontrakt for endnu et år, både fordi der er mange opgaver, som jeg gerne vil hjælpe med til at få mere styr på, og fordi jobbet generelt er meget tilfredsstillende - med de frustrationer og modsætninger, som nu engang er forbundet med udviklingsarbejde. Men mongolernes humoristiske sans er en herlig "udluftningsventil", som jeg sætter stor pris på.

Vores "aktionsradius" er blevet udvidet, idet det ene af de 2 nye projekter vedrører opdeling af 2 tidligere statsgårde til mindre private kvægbrug i det vestligste Mongoli. Det sker jo ofte, at projekter koncentrerer sig i en vis kort afstand fra hovedstaden, så de er nemme at følge med i. Men der er selvfølgelig ikke rimeligt overfor regionerne, som også har brug for assistance. Det gav endvidere god mening at nyttiggøre alle erfaringerne fra det nuværende projekt, så arbejdsomt har opgaven været overkommeligt. Men det har betydet meget rejseri. Vi

Fot: Ann Benwell, marts 1995.

var derude i april, juni og igen i august (medbringende 90.000 US dollars i kontanter!). Det foregår som regel med transportfly, hvor vi sidder på en jernbænk langs siderne af flyet og med at bagagen ned ad "midtergangen". Det tager godt 4 timer med en mellemlanding for at tanke op (og komme på toilettet!). Så nogen luksusrejse er der ikke. Men det er en enestående chance til at opleve dette fjerne område, som hovedsagelig bebos af kazakker og andre etniske minoriteter.

Det vestlige Mongoli har en særpræget og anderledes natur med Mongoliets højeste bjerge,

heraf mange med evig sne på toppen. Området har ørken, store salt- og ferskvandssøer, men også nogle rimelige gode græsningsarealer langs floderne. Søerne tiltrækker måger, ænder, traner, svaner og så videre. Det er fascinerende at tænke sig, at fuglene kan finde til disse "vandhuller" tusindvis af kilometer fra havet. Jeg havde bestemt ikke forventet at skulle høre mågeskrig midt i ørkenen! Den truede sneleopard findes i disse bjergområder, men man skal være umådelig heldig for at få den at se. ☺

Elsebeth Andersen

Den uendelige steppe presset sammen på 500 m²

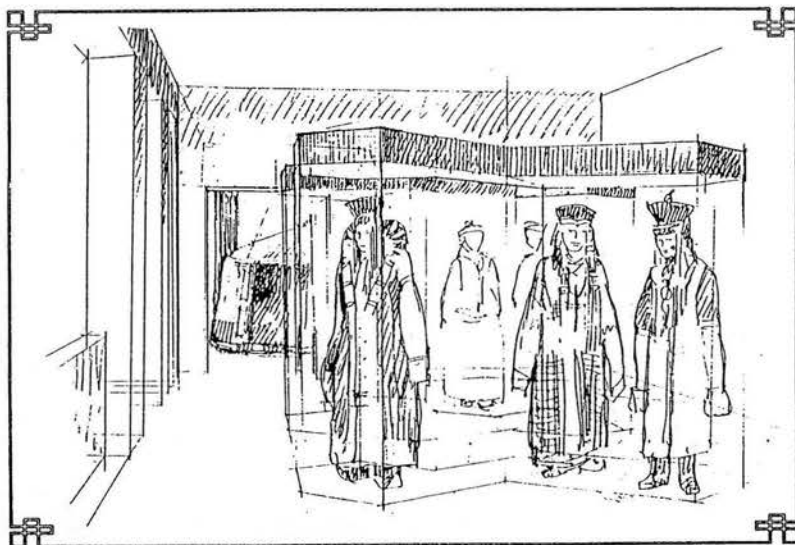
Det var ikke nogen tilfældighed, at Nationalmuseets første temaudstilling efter ombygningen 1988-1992 kom til at handle om mongolerne. Det skyldtes, (1) at museet har en god og alsidig samling på flere end 2.500 genstande fra mongolerne (måske Europas største samling) indsamlet af mongolisten Henning Haslund-Christensen i 1930'erne, (2) at der var medarbejdere ved Etnografisk Samling som brændte for at vise den danske befolkning en helt anderledes måde at være menneske på, (3) at Danmark netop havde valgt at støtte et Mongoli, som havde lagt kommunismen bag sig og indført demokrati. Desuden var Mongoliet et spændende land med gamle danske traditioner for videnskabeligt arbejde. Så det faldt helt naturligt at vælge mongolerne som emne for den første temaudstilling.

Selve udstillingen er blevet finansieret af Agustinus Forden og udstillingens publikationer af Carlsbergs Mindelegat for Brygger J. C. Jacobsen. Udstillingens arkitekt har været Søren Sass.

Her vil jeg gerne fortælle om de ideer, der ligger bag udstillingen og give nogle forklaringer på, hvad der har fået os til at vælge at lave udstillingen, som den er blevet. Der var 2 væsentlige vilkår, som var givet på forhånd, dels rummenes størrelse og placering i forhold til hinanden, dels den samling Haslund-Christensen havde hjembragt.

Et stort postkort

Udstillingen består faktisk af et stort billede, man vandrer rundt i. Forestil dig en kæmpestor græsplæne, der er flere hundrede kilo

meter i alle retninger. Midt på den ligger et ganske lille kloster.

Rundt om klosteret ligger nogle mongolske filttelte. Uden for klosteret er der forsamlet mennesker i anledning af den årlige sommerfest naadam i og omkring klosteret. Dette farverige folkeliv indfanget af Nationalmuseet, som kommer og sænker 12 rum ned over det hele og suger det ind i sig. Museet har en særlig støvsuger, som kan det. Publikum går således rundt i ét stort postkort.

Selv kan jeg ikke lide at blive trunget til at se og opleve en udstilling på en bestemt måde med at begynde ved nummer 1 og fortsætte en den rækkefølge andre har planlagt, at jeg skal gå. Derfor havde denne udstilling ingen nummerering på rummene ud over, at de var kaldt a,b,c, ..., blot for at adskille dem fra hverandre. Virkeligheden er jo ikke nummereret. Man må tage den i den rækkefølge, man selv oplever den.

Museets ledelse mente dog, at det var vigtigt, at rummene var nummereret, så kunne publikum bedre holde øje med, om de nu også nåede igennem alle rum. Det endte med, at rummene fik 2 forskellige nummersystemer, som nok kan forvirre den besøgende mere end at hjælpe.

2 indgange

Udstillingen har faktisk 2 indgange (og ingen udgange). Den ene indgang er fra Kina gennem Den Store Kinesiske Mur. Der er skabt en illusion af muren, fordi den blev bygget for 2.000 år siden som værn mod hestefolkene på steppen. Man ser gennem en port i muren ud på græslandet på den anden side af muren, hvor der ligger et mongolsk filttelt (ger) og man aner indgangen til et buddhistisk tempel. På den måde håber vi, at kunne anspore publikums nysgerrighed og få dem til at gå ind i udstillingen for at se mere.

Den anden indgang er fra Europa. Det første man støder på er et arbejdsværelse for forskeren, som er igang med at planlægge endnu en rejse til Mongoliet. Det har vi valgt for at få mulighed for at vise en del af det ekspeditionsudstyr, Haslund-Christensen og andre rejste med i sin tid. Disse sager er ikke etnografika, og derfor ikke egentlige museumsgenstande. De hjælper dog til at forstå med hvilke redskaber, man dengang kunne foretage sin forskning.

Når den besøgende er kommet ind i udstillingen, kan man vælge at gå den ene vej rundt eller den anden vej rundt eller gå på zigzag igennem udstillingen. Man går på opdagelse netop lige som, hvis man var på stedet. Mange ser det hele, men nogle kun en del. Sådan er det også i det virkelige liv. Nok skal man vejlede sit publikum, men man skal ikke gøre oplevelserne for dem.

Ved hver indgang hænger en lille holder et kort over udstillingen. De er gratis. Men de hjælper selvfølgelig kun dem, som tager dem, og dem, som kan læse kort. Man kan dog sagtens klarer sig igennem udstillingen uden kortet.

Farver

Brugen af farver kan måske virke lidt tilfældigt, men vi har dog brugt megen tid på at finde den rigtige farve til hver rum. For eksempel hvor kvindedragterne står forsamlet uden for klosteret, er de vandrette flader grønne som steppens græs og de lodrette flader blå som himlen. Grøn og blå er de 2 vigtigste farver i det mongolske landskab. Den mongolske hverdag er stort set kun den uendelige grønne græssteppe med uendelige blå himmel ovenover.

I rummet med redskaber til at passe steppens husdyr har vi for

søgt på 10 meters afstand at give et indtryk af den endeløse steppe. Står man ved den ene indgang til rummet og ser gennem en række glasmonter fyldt med sadler, som om der står heste opsadlet, får man øje på horisont, der er malet på en rundvæg. Horisonten sidder højt i forhold til almindelig øjenhøjde. Et smalt bælte af grå bjerge adskiller et stort grønt areal (steppen) foroven fra et stor blå areal (himlen) foroven. Reflekserne i montreglassene giver en fornemmelse af varmedis på en varm sommerdag i græslandet. Til trods for den korte afstand fornemmer man lidt af steppens uendelighed.

Rummet med filtelt inventar har fået vægge i en farve der matcher de udstillede mongolske rejsekister. Klosterets lille sidekapel har fået de buddhistiske orange farver. Klosterets bedehal har fået en meget mørk rødlig farve for at understrege den dunkelhed, der er i sådan en bedehal. Shamanerne har fået en stærk violet baggrund. Der ligger ikke noget symbolsk i det, men det var en farve, som arkitekten syntes var flot, og det er den.

Belysning

Med klosterets bedehal ville vi gerne give den besøgende en fornemmelse af, næsten at være der selv. Rummet ligger hen i dunkel belysning, som dog kan gøres lys, hvis man et øjeblik vil se mere. Digital lyd sender munkenes mumlende bønner ud i rummet ledsaget af tempel musik fra orkesteret, der sidder i hjørnet. Figurerne har rigtige ansigter, dog er mange ens, for at understrege munkenes anonymitet. På alteret blafre 108 smørølper. Museet havde ikke nok lamper. I dem museet havde, var der ikke plads til den elektriske installation, der skulle holde den særlige blafrende pære. Vi måtte så lave kopier af en af museets smørølper på en sådan måde, at man kunne skjule den elektriske fatning. Det lykkedes faktisk.

Alteret ligger badet i lys fra de vinduer i førstesals højde man ikke kan se. I virkeligheden er det er lysstofrør med silkepapir om, som giver et blødt "dagslys" ned over alteret. Skjulte små halogen lamper kaster lidt lys på munkene som kom det fra smørølper.

Egentlig ville det have været bedst om publikum kunne færdes frit mellem munke og søjler i behallen, men så ville der forsvinde for mange af genstandene på alteret. En glasvæg blev sat op fra gulv til loft. På et tidspunkt måtte vi sætte genstande langs glasvæggen inde i monteret for at forhindre publikum i at gå ind i glasset. Det var kun belyst indefra og man så ikke umiddelbart glasset. Nu kan man se tingene på gulvet, og vil derfor ikke gå ind i glasset.

Filtelte

Udstillingen har 3 filttelte (*ger*), et nyt købt 1991 i Karakorum, i det centrale Mongoli, og 2 gamle fra Chakhar hjembragt i 1930'erne fra det centrale Indre Mongoli. Den nye *ger* er åben for publikum. Den er derfor ikke fuldt møbleret eller fyldt med alt det inventar, der bør være i en sådan bolig. Havde vi gjort det, ville vi være nød til at sætte glas for døren og ladet publikum trykke næsen flad for at se ind. Nu har publikum mulighed for selv at opleve og fornemme atmosfæren i en *ger*. Besøgende må gerne sidde på sengen og de små taburetter. Mange falder hurtigt til og synes, at det er et rart sted at være.

De 2 gamle telte er til gengæld fyldt med ting og sager, og derfor er der ikke adgang til dem. Men de er begge 2 løftet over gulvet på podie, så det er nemmere for publikum at se ind gennem den glasdækkede dør. Shamanteltet har endda fået udskiftet et vægfag med et vindue, for at man bedre kan se, hvad der foregår derinde. For at forhindre den gule montre bag shamanteltet i at forvirre stemningen, måtte vi sætte en væg op. Langs den er der en bænk, hvor publikum kan sidde og følge med, hvad der foregår i teltet. Museumsgæsten bliver næsten en del af

seancen, dog i passende afstand og kun som tilskuer.

Shamaner

Sceneriet i shamanteltet viser en shaman, der er ved at bringe sig i ekstase. En syg mand er på besøg med sin kone. Shamanhjælperen sidder parat med et par "hestestænger" til shamanen. Belysningen er mørk, ikke kun for at bevare de udstillede genstande, men også for at give den rette stemning. Fra det kunstige bål i midten af teltet kaster nogle halogenlamper lys på personernes ansigter og på alteret bag shamanen.

Nogle af de ting, der burde ligge på alteret, sidde på væggene eller opbevares i shamanens gemmer, er lagt frem i en montre udenfor, så publikum dér bedre kan se tingene.

Menneskefigurer

Udstillingen har 2 slags manequinfigurer. De flotteste bærer kopier af ansigter, som rigtige mongoler har haft i 1930'erne (se GER (10):6-7). Der var ikke nok "rigtige" ansigter til at de figurer, der var brug for. Derfor blev der valgt nye ansigter, som var så lidt naturlige som muligt for ikke at skulle konkurrere med de "rigtige" ansigter.

Tekster

For ikke at teksterne skulle blive store kridhvite plamacher på de farvede vægge og for ikke at de skulle gøres alt for store for at kunne læses, blev de anbragt på gennemskindelig rispapir nær montreglasset. Øverst en dansk tekst med er forkortet udgave på engelsk under. Disse tekster blev ikke kun skrevet, men også trykt i museet for at give fleksibilitet til at lave ændringer og forbedringer i sidste øjeblik.

Nysgerrighed

Nogle få steder i udstillingen er der nogle lange kik gennem flere rum. For enden af disse se-linier er der anbragt spændende farvestrålende store ting, som skal vække publikums nysgerrighed og få dem til at gå på opdagelse. Der er således ikke meget i en udstilling som er tilfældig, selvom det for den besøgende måtte se sådan ud.

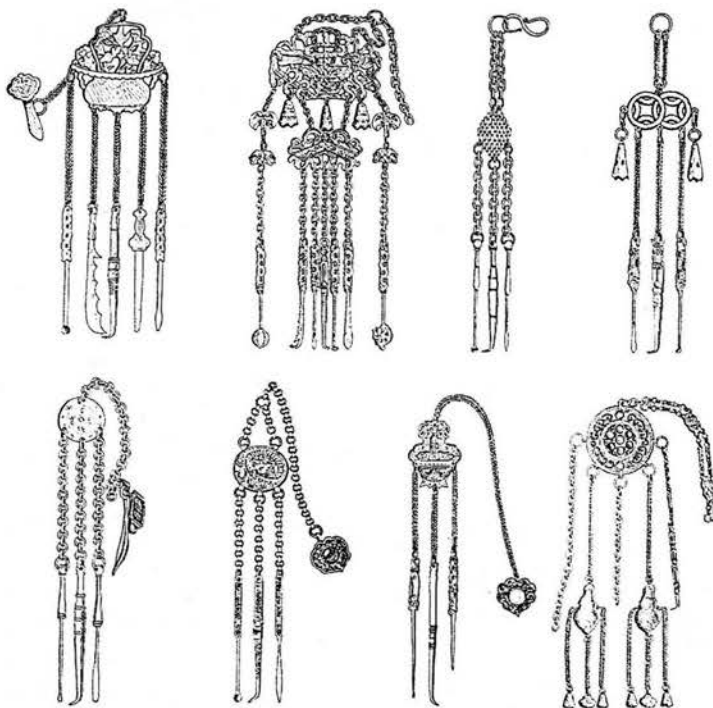
Det bør være en gylden regel at angive tid og sted ved alle de fotografier, man underbygger en udstilling med. Det har været hensigten i denne, at give årstal og sted på de opsatte samtidsfotografier. Disse billeder og de videoer, som vises i udstillingen er med til at gøre udstillingen nærværende i vor tid. Man opdager, at det er mennesker fra et folk, som stadig lever, ikke helt som i gamle dage.

Besøgstal

I denne populære udstilling blev set af flere end 100.000 besøgende i 1994. Det var det højeste besøgstal for nogen enhed i Nationalmuseet. Der gives omkring et par hundrede omvisninger til skolebørn og grupper på årsbasis. Man kan også låne en 'walkmand' og selv gå rundt og få fortalt i øret, hvad man skal se. Omvisningerne er med til at give publikum en mulighed for en dialog, hvor de her og nu kan få svar på spørgsmål, som måske ikke er behandlet i udstillingen eller som de ikke straks selv finder.

På trods af at udstillingen er populær lukkes den til marts 1996 for at give plads et halvt år senere til en ny temaudstilling om indianerne i Sydamerika. ©

Rolf Gilberg

Kender du mongolske genstande? (3)

I GER(14) blev der stillet 2 opgaver om mongolske ting og deres brug. Det rigtige svar er:

OPGAVE 4: SVAR

I Henning Haslund-Christensens mongolsamling er der 9 'châtelaine'. Ifølge et leksikon betyder 'châtelain' et livbælte, hvor fra borgfruen havde nøgler, vifter eller andre redskaber hængende.

Opgave 4 viste 5 mongolske hængesmykker, kaldt *bill* på mongolsk. Det blev båret af både kvinder og mænd på deres dragter, hvor den blev fæstnet til *dell*'ens øverste knap i højre side. Ud over at være dragtdekoration, havde disse smykker også en praktisk funktion. Fra selve smykke hang i små kæder (1) en øreske til at rense øret for ørevoks, (2) en pincet til at rykke uønsket hår væk med, (3) et spids redskab til at rense negle med. De fleste havde disse 3 redskaber. Man kunne kalde sådanne toiletgehæng for en "3-i-1".

Et par af hængesmykkerne havde 5 redskaber. De kunne blive kaldt "5-i-1".

Læs mere om disse smykker i Martha Boyer's bog "Mongol Jewellery" som netop er genudgivet pakket med nye farveoptagelser i Carlsberg Fondens nomadeserie på Forlaget Rhodos.

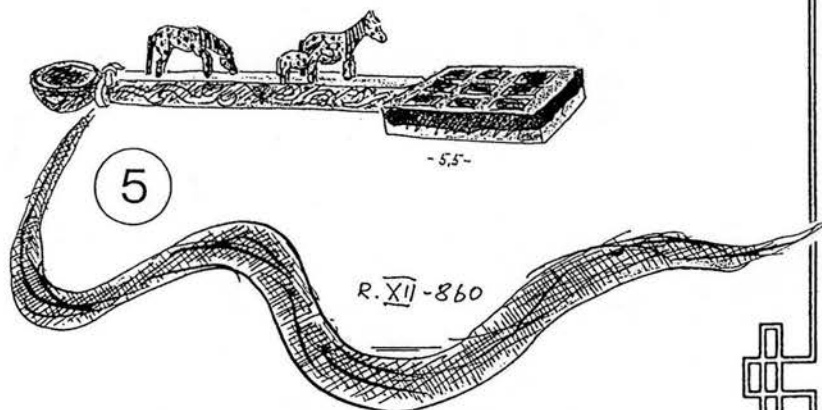
OPGAVE 5: SVAR

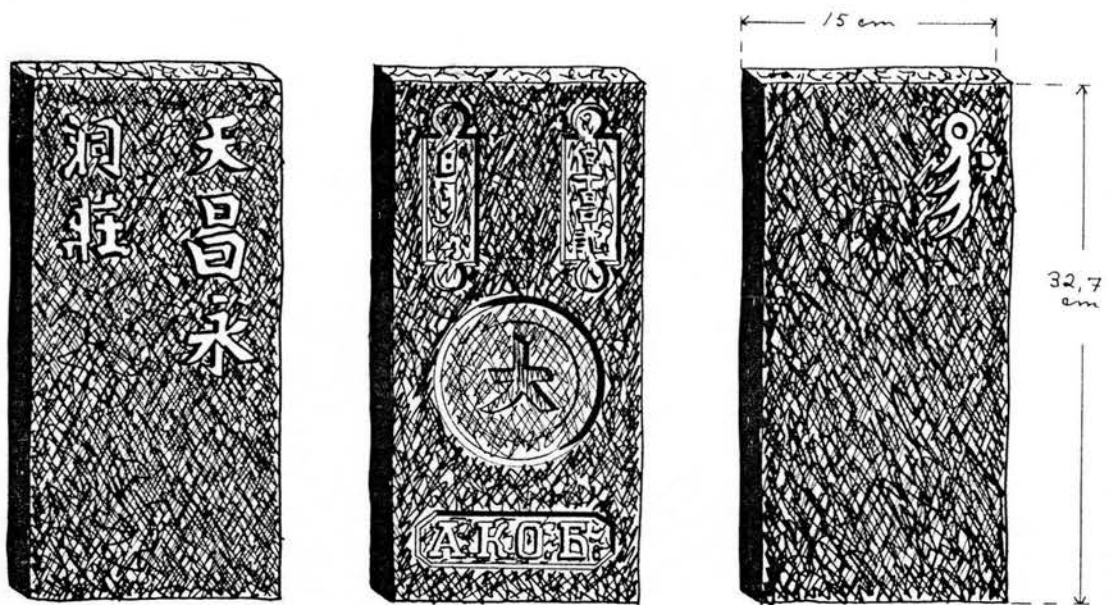
En offerske af træ til at ofre hoppemælk. I den ene ende er der en lille halvrund ske, i den anden en flad plade med 9 pyramideformede huller. På skaftet ses en hingst med sin hoppe og deres føl.

Hestene er brune. Hingstens man er kæmmet til begge sider. Hoppens man falder på højre side af halsen. Føllets man er opsat. Hingst og hoppe har hale til jorden, føllets er korthalet. Skaftet er på siderne og på undersiden dekoreret med gule blomster på rød bund. På undersiden af de 9 huller er smykket med livets hjul. Fra offerskeken hænger en *hadak*.

Offerskeken blev brugt til at offer hoppemælk til himlen, til jorden, til verdenshjørnerne, når årets første hoppemælk kom. ☺

RGilbeRG

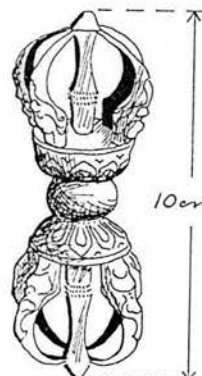

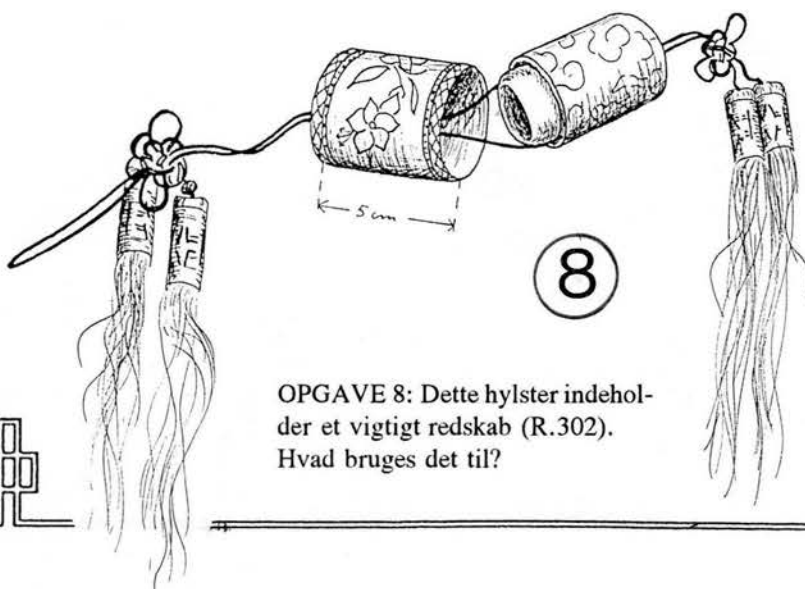
OPGAVE 6: Disse 3 genstande (R.VI-6 a-c) er købt i Hailar hos Solon-mongoler i 1937.
Hvad bruges de til?

6

OPGAVE 7: Disse 2 genstande (R.VII-228 og R.VII-229) er købt hos khorchin-mongoler i det nordøstlige Indre Mongoli i 1937.
Hvad bruges de til?

7

8

OPGAVE 8: Dette hylster indeholder et vigtigt redskab (R.302).
Hvad bruges det til?

INDHOLD

Forsiden	1
Dansk Mongolsk Selskab	2
Fra Redaktionen	2
Mongolske notater	2
Bulgan Njama: Mongolernes agtelse af hunde	3
Carl Immanuel Krebs: Fra Mongoliet og Urjan-Chaj	4-10
Mongol Messenger/Jan Koed: Tro, håb og virkelighed	11
Folktales/Gudrun Lefmann: Historien om den stridhårede sorte hest	12-13
Henning Haslund-Christensen: Drømmen om en bedre verden (14): En krank dansk skæbne	14-16
Hertug Larson	16
Carl Hagenbeck: Kalmuk-udstillingen	17
Ole Odgaard: Privatisering i Mongoliet	18-21
Bulgan Njama: Hvad kan Dansk Mongolsk Selskab gøre mere?	22-23
Ann Benwell: Oplevelser i Mongoliet Uddrag af rejsebrev 3	25-27

Elsebeth Andersen: 24
Sommerbrev

Rolf Gilberg: 27-29
Den uendelige steppe
presset sammen på 500 m²

Rolf Gilberg: 30-31
Kender du mongolske
genstande? (3)

Møder i
Dansk Mongolsk Selskab 32

Medlemsmøder efteråret 1995

Kære Medlem

Bemærk venligst at der *ikke* bliver udsendt særlig indbydelse før hvert møde.

Lørdag, 14. oktober 1995, klokken 15-17 på Nationalmuseet, indgang Ny Vestergade 10:

Hofmarskal Søren Haslund-Christensen og generalkonsul Anders Jørgensen vil fortælle om deres rejse sommeren 1995 til Mongoliet, hvor de blandt andet besøgte den gård, danskerne oprettede i 1923 i Bulgan-tal.

Lørdag 11. november 1995, klokken 15-17 på Nationalmuseet, indgang Ny Vestergade 10:

Ole Odgaard er netop vendt tilbage efter at have etableret og administreret dansk bistand til Mongoliet i perioden 1992-1995. Han vil fortælle om det danske bistandsprogram, dens resultater og samarbejdet med mongolerne. Efter foredraget vises lysbilleder fra hans rejser i Mongoliet.

Lørdag, 9. december 1995, klokken 15-17 på Nationalmuseet, indgang Ny Vestergade 10:

Tarab Tulku, formand for Dansk Selskab for Tibetansk Kultur, vil fortælle om den tibetanske buddhisme med særlig henblik på Mongoliet.

ISSN nr 0905-9505
